Халқ зиёлилари рўзномаси

Маърифат معرفت MARIFAT

1931 йил 4 июлдан чиқа бошлаган 1992 ЙИЛ 6 ИЮНЬ, ШАНБА № 52 (5648). Баҳоси: 1 сўм 50 тийин.

МУҲИМ ВА ДОЛЗАРБ ВАЗИФАЛАР

Республикамиз мактабларида 1991-1992 ўқув йили якунланиб, шу кеча-кундузда битириш ва синфдан-синфга кўчириш имтиҳонлари давом этмоқда. Ўқув йили давомида кўплаб таълим муассасалари ўқув-тарбия ишларини юқори даражага кўтариш билан бирга ҳозирги бозор иқтисоди шароитида моддий-техникавий базани асраб-авайлашга, имкони борича бойитиш ва мустаҳкамлашга ҳаракат қилдилар. Зотан ўқув-тарбия ишларининг сифати кўп жиҳатдан моддий-техникавий негизнинг қай даражада эканлигига ҳам боғлиқдир. Шу сабабли илғор ва омилкор педагогик жамоалар бу борада айни пайтдаёқ янги ўқув йилига тайёргарликни бошлаб юбордилар.

Маълумки, янги 1992—1993 ўқув йили бошланиши — Билимлар куни Ўзбекистон Республикаси мустақиллиги эълон қилинган оламшумул тарихий воқеликни йиллигига тўғри келади. Бу қутлуғ санани бутун эл-юрт қатори халқ таълими муассасалари ходимлари ҳам янги ўқув йилига ҳар жиҳатдан пухта тараддуднинг ёрқин кўриги билан кутиб олишлари зарур.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳайъатининг яқинда бўлиб ўтган йиғилишида янги ўқув йилининг муҳим ва долзарб вазифалари қараб чиқилди. Шу юзасидан халқ таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошев маърузасида Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлигига, вилоятлар ҳокимиятлари халқ таълими бошқармаларига, Тошкент шаҳар ҳокимияти халқ таълими бош бошқармасига, олий ва ўрта махсус педагогика ўқув юртлари раҳбарларига мурожаат этилиб, бозор иқтисодига ўтилаётган даврдаги Республикамиз иқтисодий шароитининг мураккаблигини ҳисобга олиб, мактабларни янги ўқув йилига тайёрлашда оқилона йўл тутиш зарурлиги қайд этилди.

Ҳозирги пайтда ўқув муассасалари биноларини капитал таъмирлашга ажратилган маблағлар етарли эмас. Айни пайтда қурилиш материаллари камёб ва уларнинг нархи 10—15 баробар қимматлашиб кетган. Шуларни эътиборга олиб қуйидаги ишларни амалга ошириш мақсадга мувофиқдир:

1. Катта ҳажмдаги маблағ ва материал сарф қилишни талаб қилмайдиган ишларни, синф хоналарини, фанлар бўйича кабинетларни, биноларнинг ички, ташқи қисмларини бор куч ва имкониятлардан келиб чиқиб мактабларда юқори синф ўқувчилари ва мактаб жамоаси, ҳунар-техника билим юртларида ўқувчилар ва ишлаб чиқариш усталари кучи билан бажариш.
2. Ўқув жиҳозлари, кўргазмали қуроллар, лаборатория жиҳозлари, дарсликлар ва қўлланмаларни таъмирлаш.
3. Мактаб, ҳунар-техника билим юрти ва бошқа халқ таълими муассасалари ҳудудини тозалаш ва ободонлаштириш ишларини бажариш.
4. Янги ўқув йили учун керак бўлган дарсликларни, кўргазмали қуролларни, дастурларни, ўқув-тарбия ишлари учун зарур бўлган ҳужжатларни ўз вақтида келтириш ва тарқатиш ишларини амалга ошириш.
5. Янги ўқув йилига ва кузги-қишки мавсумга тайёргарликни мувофиқлаштириб бориш учун Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, вилоятлар халқ таълими бошқармалари, Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси қошида ва ўз навбатида шаҳар, район халқ таълими бўлимлари қошида ҳам штаблар тузиш лозим.

Штабларнинг аъзолари жойлардаги ҳокимиятлар, оталиқ ташкилотлари, корхоналар ва хўжаликлар билан биргаликда мавжуд муаммо ва камчиликларни бартараф қилиш, халқ таълими муассасаларига амалий ёрдам кўрсатиш юзасидан иш олиб боришлари лозим. Зарур бўлган пайтда вақти-вақти билан шу ишнинг бажарилиши юзасидан ҳокимиятлар раҳбарлари билан келишган ҳолда масалани вилоят, шаҳар, район сессияларига ва кенгашларига олиб чиқиш керак.

Аниқ тадбир-чоралар ишлаб чиқиб, жавобгар шахсларни белгилаб, тадбирлар ҳар бир бандининг бажарилишини назорат қилиш бу ишда уларга амалий ёрдам кўрсатиб бориш лозим.

Ўйлаймизки, жойлардаги халқ таълими бошқармалари, бўлимлари, муассасалари раҳбарлари ва жамоалари катта ташаббус кўрсатиб, янги 1992—1993 ўқув йилига ва кузги-қишки мавсумга тайёргарлик ишларини уюшқоқлик билан олиб борадилар ва муваффақиятли якунлайдилар. Улар амалий ишлари билан Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирлиги тизимидаги барча таълим-тарбия муассасаларида моддий-техникавий негизни мустаҳкамлашга, бу фаолиятлари билан мактабни тубдан ислоҳ қилиш ишига муносиб улуш қўшадилар, албатта.

Пойтахтимизнинг Акмал Икромов ноҳиясидаги М. Миршаропов номли 123-мактабда ҳам битирув имтиҳонлари қизғин давом этмоқда. Бу йил 80 нафар йигит-қиз севимли билим даргоҳини тугаллаб, ҳаётга йўлланма олишади. Улардан икки нафари кумуш медалга даъвогардир. Фотомухбиримиз Холмат Мирзакаримов ана шу лаҳзалардан лавҳаларни эътиборингизга ҳавола қиляпти. 11-синф ўқувчиларидан (чапдан) Барно Мўминова ва Наргиза Юсуповалар имтиҳонларга пухта тайёрландилар, уларнинг орзуси олий ўқув юртларга кириб таҳсил кўриш. Мактабнинг тажрибали тил ва адабиёт ўқитувчиларидан М. Абдураҳмонова, Д. Қаюмхўжаева, М. Ҳошимова ва Ҳ. Наврўзовалар дастлабки имтиҳон натижаларини муҳокама қилмоқдалар.

БОЛАЛАР ИШЛАРИ КЎРГАЗМАСИ

Болалар бадиий ижодиёти жумҳурият маркази шаҳар болалар жамғармаси бўлими билан ҳамкорликда 1 июнь — Халқаро болаларни ҳимоя қилиш кунига бағишлаб болалар бадиий ижодиёти маркази студия қатнашчиларининг ҳисобот кўргазмасини ташкил қилди.

Кўргазмага бадиий каштачилик, тикиш, тўқиш, тасвирий санъат, халқ амалий санъати асарларидан намуналар қўйилган.

Карнай-сурнай, ноғора ва доира садолари остида кўргазма иштирокчиларини пойтахтдаги 21,22 ва 29-болалар уйларининг тарбияланувчиларини кутиб олишди. Тантанали байрамни болалар бадиий ижодиёти жумҳурият маркази раҳбари Санобар Шодиева табрик сўзи билан очиб, Миробод ноҳия ҳокимияти ҳам болаларга ёзилажак дастурхон учун ўн беш минг сўм маблағ ажратганлигини таъкидлади.

— Сайёрамиз болалари Халқаро болаларни ҳимоя қилиш кунини кенг байрам қилишмоқда, — дейди республикада хизмат кўрсатган санъат арбоби, Улуғ Ватан уруши қатнашчиси Самиғ Абдуллаев. — Мустақил Ўзбекистонимизда ҳам мазкур байрам бир ҳафта давомида нишонланаётир. Мақсадимиз сизларга бироз бўлса-да, хушчақчақлик улашишдир. Осмонимиз мусаффо, дилимиз соф бўлсин. Ҳамиша қуёш порлаб турсин. Бахтли келажак сизларга ёр бўлсин!

Шунингдек, анжуманда Ўзбекистон Республикаси болалар жамғармаси раиси муовини В. В. Шамугия, Ўзбекистон халқ рассоми, профессор Абдумўмин Бойматов, болалар шоири Раим Фарҳодий болаларни байрам билан қутлаб, келгусида етук мутахассис бўлиб етишишларига тилак билдиришди.

Тантанада «Наврўз» ҳамда вокаль чолғу асбоблари ансамбллари, масхарабозлар, миниатюрачилар, таэквандо спортчиларининг чиқишлари ҳамда жумҳурият қўғирчоқ театри томонидан намойиш қилинган спектакль йиғилганларни хушнуд этди.

Анжуман сўнгида Ўзбекистон халқ рассоми Рўзи Чориев намойиш қатнашчиларига эсдалик совғаларини топширди.

Д. ХЎЖАЕВА.

ДИКТАНТ—БИЛИМ СИНОВИ

Ҳафта бошида Юнусобод районидаги 122-ўрта мактабда шу райондаги 43 та илм масканидан чиққан 99 нафар ўзбек, 97 нафар рус ўқувчилари — олтин ва кумуш нишон даъвогарлари имтиҳондан ўтишди. Улар саводхонлигини яна бир карра кўздан кечириш мақсадида ўтказилган диктант, район халқ таълими бўлими методисти, имтиҳон ўтказиш комиссияси раисаси Маҳмуда Усмонованинг айтишича, кўнгилдагидек бўлди.

— Ўқувчиларнинг саралари йиғилганлиги боисми, бу жараён енгил кўчди, — деди комиссия аъзоси Рустам Хайруллаев. 196 сўздан иборат «Сўз қадри», «Ривоят» мавзуларида диктант ёзишган ўқувчилар ҳар қачонгидан-да диққат билан ишни уддалаган бўлишса-да, барибир синчковлик билан уни қайта-қайта текширишди.

Дастлаб математика фани бўйича ёзма ишни муваффақиятли бажаришган барча ўқувчилар, навбатдаги имтиҳондан ҳам қоқилишмай ўтишди. Энди улар барча куч-қувватини олдинда турган икки имтиҳонга тайёргарликка қаратишган. Биз эса уларга омад ёр бўлсин, деймиз.

Мухбиримиз.

ҲАМ АРЗОН, ҲАМ СИФАТЛИ

Маълумки, жумҳуриятимизда ҳамда Қорақалпоғистон жумҳурияти таркибида юзлаб ҳунар-техника билим юртлари бир неча йилдирки, фаолият кўрсатиб келаяпти. Шу кунларда у ерларда ёшларга ҳунарнинг сир-асрорларини ўргатиш билан бирга, талабаларни ишлаб чиқаришга жалб этиш, уларнинг ўз қўллари билан тайёрлаётган маҳсулотлар сифатига ҳам алоҳида аҳамият берилмоқда.

Шу маънода Ўзбекистон жумҳурияти Халқ таълими вазирлигининг ташаббуси билан Тошкент шаҳрида ўтказилган жумҳурият ҳунар-техника билим юртларининг савдо кўргазмаси таҳсинга лойиқ. Кўргазмада асосан билим юртларининг талабалари тайёрлаган ҳар хил миллий кийимлар, кулолчилик ва қадимий ҳунармандчилик асбоблари ҳамда қишлоқ хўжалигида, уй-рўзғорда зарур бўлган қўлланмалар намойиш этилди ва аҳолига арзонлаштирилган нархда сотилди.

— Бу кўргазманинг ташкил этилганлиги бизга ҳам маъқул бўлди, — дейди Ҳамза ноҳиясида истиқомат қилувчи отахон Баҳриддин Розиқов. — Аввало, унинг афзаллиги шундаки, биринчидан, кўргазмада чиқарилган барча маҳсулотлар арзон нархда бўлиб, сотиб олишга қулайдир. Иккинчидан, ҳунар-техника билим юртларида тайёрланган маҳсулотларнинг сифати давлатнинг махсус корхоналарида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотдан кам эмас. Шунингдек, таъкидлаб ўтиш керакки, Халқ таълими вазирлигининг бундай ташаббус билан чиқиши фарзандларимизни ҳунар ўрганишга, билим юртларида таҳсил олишга жалб этади.

Дарвоқе, жумҳурият ҳунар-техника билим юртларининг савдо кўргазмаси шу куни кечгача давом этди. Унда иштирок этганлар эса бундай ташаббуснинг доимий бўлиб туришини алоҳида таъкидладилар.

СУРАТЛАРДА: Тошкентда ўтказилган жумҳурият ҳунар-техника билим юртларининг савдо кўргазмасидан лавҳалар.

Муҳаммад АМИН тасвирга олган.

МАДАД

Республикамизда аста-секин бозор иқтисоди муносабатларига ўтилиши барча соҳаларда бўлгани каби, оммавий вақтли нашрлар, жумладан, «Маърифат» рўзномасининг олдига ҳам қатор молиявий ва бошқа қийинчиликларни кўндаланг қилди. Бу мураккаб, оғир шароитни тушунган кишилар рўзнома атрофига ўз фикрлари, мададлари, таклиф ва истаклари билан яна ҳам яқин келишяпти. Жойларда фаол, жонкуяр муштарийларимиз, бош мухбирларимиз томонидан обуна учун кенг миқёсли тарғибот-ташвиқот ишлари олиб борилляпти. Бешариқлик Набижон Маҳсумов, қўқонлик Эргашали Абдуллаев, самарқандлик Дилором Каримова, Насриддин Эшқувватов, оҳангаронлик Мўмин Қаюмов, тошкентлик Хидирбек Тўлабоев, бухоролик Акбарали Ҳайдаров, андижонлик Шуҳратбек Келдиев, пскентлик Тошпўлат Йўлдошев каби педагоглар айни пайтда «Маърифат»га обуна ишларини ташкил этишди.

Яқинда Бухоро вилояти халқ таълими бошқармасида ҳам обунага бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди. Унда вилоят бўйича барча район ва шаҳар халқ таълими бўлимларининг мудирлари, бошқарма ходимлари ҳамда рўзнома вакили иштирок этди. Йиғилиш қатнашчилари вилоятдаги барча маорифчилар номидан турли хил таклифлар айтишди ҳамда рўзномага нисбатан айрим танқидий фикрлар ҳам билдиришди.

Масалан, рўзнома саҳифаларига фақат таълим муаммоларига бағишланган материалларни беравермасдан, ўқитувчиларни қизиқтирадиган турли хил мазмундаги таҳлилий мақолалар, яна бадиий асарларни ҳам чиқариб туриш керак. Шунингдек, «Маърифат»да Бухоро вилоятидаги халқ таълими, бухоролик муаллимлар ҳақида кам мақола босиляпти. Шу вилоят бўйича боғланган мухбирнинг эса фаолияти умуман сезилмаяпти. Бундай ошкора, дилдан айтилган фикрлар келажакда, албатта, инобатга олинади.

Йиғилишда сўзга чиққанлар агар билдирилган таклифларнинг амалга ошишига кафиллик берилса, маорифчилар рўзнома учун ҳар қандай шароитда ҳам обуна бўлишга тайёр эканликларини айтишди. Ўша куниёқ «Маърифат»га 1992 йилнинг иккинчи ярми учун 200 дан кўпроқ киши обуна бўлди. Ҳозир бу иш вилоят бўйича кенг миқёсда давом эттириляпти.

Мухбиримиз.

ҚАҲРАМОН НОМИДАГИ МАКТАБ

Совет Иттифоқи қаҳрамони Абдулла Қурбоновнинг жасорати кўпчиликка яхши таниш, у ҳақида китоблар ёзилган, рўзномаларда айтилган. Ниёзбоши қишлоғи аҳолиси ўз қаҳрамонини эъзозлайди, у билан фахрланади. Абдулла ака 40 йилдирки, қишлоқдаги 14-мактабда ёшларга таълим-тарбия бериб келмоқда. Сидқидилдан қилган меҳнати унга обрў келтирди. Қишлоқдаги кўпчилик унинг шогирдларидир.

Яқинда ниёзбошиликлар 14-мактабни ўз қаҳрамонлари номи билан аташга қарор қилишди. Шу пайтгача мактаб Ильич номи билан аталарди. Эндиликда бу илм маскани Абдулла Қурбонов номи билан юритилмоқда.

Ҳ. МИРЗАКАРИМОВ,
Тошкент вилояти.

МУШТАРИЙ ФИКР БИЛДИРАДИ

БИЗ ХОҲЛАЙМИЗ, ЛЕКИН...

Нарх-навонинг бир неча ҳисса ошганлиги туфайли рўзномаларга қайтадан обуна бошланди. Тўғриси, ушбу мақолани ёзишимиздан ҳам айнан мана шу обунадаги баъзи бир чалкашликларнинг барҳам топмаганлиги туртки бермоқда.

Севимли рўзномамиз «Маърифат» муаллимлар учун қанчалик зарур эканлигини фақат гап билан ифода этиш қийин. Айниқса, шу кунларда унинг фақат сотувдагина чиқаётганлиги бизга жуда қимматга тушмоқда. Лекин бунга рўзнома сабабчи эмас. Чунки даврнинг ўзи уни шу аҳволга солиб қўйди. Биз муштарийлар рўзномани мунтазам олиб туриш учун «союзпечат»ларга бориб, йилнинг иккинчи ярмига обуна бўламиз десак, афсуски, у ердаги тепса-тебранмас баъзи ўртоқлар «Обуна фақат август ойидан бошланади», деб бизга йўл беришмаяпти.

Рўзноманинг ўтган сонларидан бирида йилнинг иккинчи ярми учун барча «союзпечат»ларда 10 июнга қадар обуна қабул қилинади, дейилганди. Ўйлаб қоласан киши, хўш, биз кимга ишонайлик. Вақт эса тиғиз, шу аҳволда кетадиган бўлса, демак, биз муаллимлар иккинчи ярим йилда «Маърифат»ни ўқимаймизми? Ахир, кимдир бунга тегишли чора кўриши керак-ку!..

Қашқадарё вилоятидаги У. Юсупов ҳамда Ғузор ноҳиясидаги бир гуруҳ педагоглар.

ТАҲРИРИЯТДАН: Қийин аҳволга қарамасдан жойларда рўзномамизнинг муштарийлар томонидан қўллаб-қувватлашлари бизни қувонтирмоқда. Лекин... ҳа, обунани изчиллик билан амалга оширишда Ўзбекистон жумҳурияти Матбуотни тарқатиш марказидаги мутасадди кишилар ҳам қараб турган эмаслар. Шунга қарамай, айрим «союзпечат»дагиларнинг бу аҳволдаги йўл тутишлари... Билмадик, эҳтимол, бу марказдагилар сиз азиз муштарий ва бизнинг олдимизда кўндаланг бўлаётган ушбу муаммони бартараф этишда яна бир карра ёрдам қўлларини чўзишар, аммо ҳозирча, ҳукм сураётган аҳволнинг нега шундай бўлаётганлиги бизга ҳам қоронғу...

МУШТАРИЙЛАР ДИҚҚАТИГА!

«МАЪРИФАТ»га 1992 ЙИЛНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИ УЧУН ОБУНА БЎЛДИНГИЗМИ?

ОБУНА БАРЧА АЛОҚА БЎЛИМЛАРИДА ЧЕКЛАНМАГАН МИҚДОРДА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

ОБУНА БАҲОСИ — 6 ОЙГА 72 СЎМ, 3 ОЙГА 36 СЎМ.

ИНДЕКС 64595.

Ф. СП—1

Алоқа вазирлиги «Матбуот» уюшмаси

АБОНЕМЕНТ рўзнома / ойнома 64595 (нашр кўрсаткичи)

"МАЪРИФАТ" (нашр номи) Обуна сони

1992 йил учун (ойлар бўйича)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						X	X	X	X	X	X

Қаерга (почта кўрсаткичи)

Кимга (исми ва отасининг исми бош ҳарфлари)

п. в. | жойи

РЎЗНОМАНИ ЕТКАЗИШ ВАРАҚЧАСИ

64595 (нашр кўрсаткичи)

"МАЪРИФАТ" (нашр номи)

Обунани янги манзилга юбориш	Баҳоси	Сўм	Обуна сони
	Баҳоси	Сўм	

1992 йил учун (ойлар бўйича)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						X	X	X	X	X	X

Қаерга (почта кўрсаткичи) (манзил)

Кимга (исми ва отасининг исми бош ҳарфлари)

«ЭНГ ЯХШИ МАКТАБ»

Ҳозирда кўрик-танловларнинг кўпайиб кетганлигининг боиси, менимча, инсонлар, жамоалар меҳнатини таққослаб, уларнинг муносибларини ажратиш ва қолганларни ҳам илғорларга эргашишга даъват этиш бўлса керак. Шу кунгача бир хил мактаблар бир хил муаллиму ўқувчилар тайёрлаш табиий ҳолга айланиб қолганди. Эндиликда эса «Ишламаган, тишламайди» деган нақлга бир оз бўлсада, амал қилинаяпти.

1991—1992 ўқув йилида Қашқадарё вилояти бўйича мактаблараро уюштирилган «Йилнинг энг яхши мактаби» кўрик-танлови ҳам худди шу мақсадда ўтказилди. Ҳар томонлама текшириб кўрилган илм масканлари ўртасида Қарши ноҳиясидаги Қурбон Ўлжабоев номидаги 19-ўрта мактаб танлов ғолиби, деб топилди. Мени уларнинг бу ютуқни қўлга киритишига сабабчи бўлган омиллар қизиқтирарди. Шу ниятда кўп йиллардан буён бу жамоага бош-қош бўлиб келаётган Муродилла Очилов билан қисқача суҳбат қурдим.

— Мактабимиз 1992 йилдан фаолият бошлаган. Шу давр мобайнида бу маскан уч йилликдан ўрта умумий таълим мактаби даражасигача кўтарилди. 1961 йилдан буён директорлик лавозимидаман, — дейди Муродилла ака. — Ҳозирда мактабда 28 та синфда 680 ўқувчига 61 нафар ўқитувчи таълим-тарбия бериб келаяпти.

Ташаббускор муаллимлардан Н. Бобоев, А. Усмонов, Б. Раҳмонова, М. Полвонова, Г. Қултаева, С. Турсунов ва яна бир қатор педагоглар ўз фани сир-асрорларини болаларга сидқидилдан ўргатиб келмоқда. Мактабимизда ташкил этилгаан «Илғорлар тажриба мактаби» бу соҳага эндигина қадам қўяётган ёш мутахассислар учун йўл-йўриқлар кўрсатувчи маконга айланган.

— Айни кунлар «ўзинг учун ўл етим» бўлиб қолган бўлса-да, ҳар қалай ҳукуматимиз халқ таълими соҳасига сахийлик қилиб турибди. Якунланган ўқув йили учун ажратилган 64800 сўм маблағ ҳисобига илм масканимиз учун турли жиҳозлар, ўқув қуроллари ва техника воситалари сотиб олдик. Ўзимиз ҳам қараб ўтирганимиз йўқ. Мактаб тажриба участкасидан 11370 сўмлик даромад олдик. Ундан ташқари ўқувчиларни бепул овқатлантириш учун 230 килограмм помидор шарбати, 320 килограмм пиёз, 310 килограмм сабзи, 53 килограмм саримсоқ ўз ҳисобимиздан бўлди. Олинган фойда ҳисобидан шароити оғир бўлган 34 оила болаларига 1900 сўм ажратилди. Келгусидаги режалар ҳам чакки эмас. Ҳозир 5 гектарга ер олиб, пахта экканмиз. Келажакда ундан 70-80 минг сўм даромад олиш мўлжалимиз бор. Буларнинг барчаси ўқув-тарбия ишларини такомиллаштиришга сарфланади.

Биз сўнгги йилларда ўқувчига мактабдаёқ, ҳеч бўлмаганда касб сирларини ўргатиб, битиргач ишчилар билан ёнма-ён ишлашларини таъминлаш ҳаракатидамиз. Очилиш арафасида турган «Кичик корхона»да болалар чарм пишириш, тери тайёрлаш, улардан оёқ кийимлари ва болалар қишки кийимлари тикишни ўрганадилар. Бу ишларнинг барчаси яхши-ю, бироқ ҳалигача ўрта умумий мактабларнинг иқтисодий жиҳатдан мустақил эмасликлари панд беради. Бирор сўм керак бўлса, қишлоқ шўросига, ХТБга югуришга тўғри келади. Шунга яраша ололсанг бир гап, бўлмаса...

Директор гапини эшитарканман, унда доно инсонга, куюнчак раҳбарга хос бўлган хислатлар мажмуи борлигига ишондим. Унинг ва мактаб жамоасининг келгусида шу йўлдан оғишмай илдамлашига куч-қувват, сабр-бардош тиладим.

Б. УМИРОВ.
Қашқадарё вилояти.

ЎҚУВЧИ ҲАҚМИ ЁКИ ЎҚИТУВЧИ?

Ўқишга кирувчи йигит ва қизлар ўзбек тилидан диктант ёзиш асосида ўрта мактабда олган билим ва малакаларини намоён этишади. Она тили бойлиги бўлмиш сўзларни хато ёзмаслик учун имло ва тиниш белгилари бўйича қабул қилинган қоидаларга амал қилишга ҳаракат қилишади.

Хўш, ҳозирги мавжуд қонун-қоидалар, улар асосида тузилган турли-туман имло луғатлари, жумҳуриятимиздаги ўқишга кирувчилар севиб ўқиётган хилма-хил рўзномалар, ойнома ва китоблар бугунги нозиктаъб ёшларимизнинг талабларига жавоб берадими? Уларда юксак саводхонлик барқ уриб турибдими? Ёшларимиз мана шу нашрлардан дастуриламал сифатида фойдалана олишлари мумкинми?

Худди, мана шу ўринда ўқитувчилар ва ўқувчилар ўртасида маълум келишмовчиликлар юз бермоқда. Қўйилган баҳо устида икки томонлама тортишувлар авж оляпти. Муаллимлар бир имло луғатини кўрсатишса, даъвогар томон иккинчи бир луғатни, нашр этилган китоб, рўзнома ва ойномаларда ўзлари ёзган сўз шаклларининг «тўғри» нусхаларини кўрсата бошлашади. Бу ўринда, аксарият пайтларда ўқитувчилар ҳамма вақт ҳақ бўлиб, ўқувчилар ноҳақ бўлиб қолишади.

Аввало, бу хил салбий жиҳатларга амалдаги алифбомизнинг тилимиз табиатига мутлақо мос келмаслиги сабабчи бўлса, иккинчидан, ҳозирги мавжуд имло қоидаларидаги ноаниқликлар сабаб бўлмоқда.

Фикрларимизни мисоллар теварагида асослашга ўтайлик. Масалан, русчада Щ ҳарфи билан ишлатиладиган айрим сўзлар ўзбек имлосида ШЧ бирикмаси орқали ёзилади: мешчан, помешчик, Шчербаков, обшчина, Шчедрин, ямшчик каби деб 1956 йилда қабул қилинган ва бугунги кунда «Ўзбек орфографиясининг ҳам ўз кучини йўқотмаган асосий қоидалар»нинг 18 бандида кўрсатилган.

НГ бирикмаси: 1) онг, тонг, энг, кўнгил, манглай, танглай, тингламоқ, инграмоқ, жаранграмоқ, аранг, таранг, айтингиз каби сўзларда ажратилмай айтиладиган бурун товуш ўрнида ёзилади; 2) конгресс, тангенс, инглиз, танга (пул) каби сўзларда ажратиб айтиладиган «н» ва «г» ўрнида ёзилади, деб 22-бандда кўрсатилган.

«Асосий қоидалар»нинг бўғин кўчирилиши қисмида — 60-бандда «Ажратилмай айтиладиган бир товушни кўрсатувчи «нг» ва «шч» ҳарфлари ажратилмай кўчирилади: си-нгил, кў-нгил, сўнгра, тонгда, мешчан, поме-шчик, об-шчина ям-шчик.

Бундай кўрсатиш ва таъкидлашларга қарамасдан, мактаб ўқувчилари мешчан сўзини меш-чан, ямшчикни ямшчик, помешчикни помеш-чик; сингил сўзини син-гил, кўнгилни кўн-гил, укангизни укангиз каби бўғинларга ажратиб ёзишмоқда. Бу ҳол нафақат ўқувчиларнинг ёзма ишларида, балки рўзномаю ойнома саҳифаларида, дарсликлар ва бадиий асарларда ҳам сонсиз-саноқсиз учрайди.

Бундай хатолар алифбомизда махсус ҳарф орқали ифодаланмаган товуш орқали юз бермоқда. Уни ҳисобга олиш керакми ёки йўқми? Олинадиган бўлса, бу ҳақда жойлардаги «қабул ҳайъати» раҳбарларига махсус кўрсатмалар бериш керак. Кўрсатма бўлмаса, кириш имтиҳонлари пайтида ўқитувчилар «Асосий қоидалар» асосида бундай хато бўғин кўчиришларни хатолар рўйхатига киритиб, талабаликка даъвогарларга паст баҳо қўйишаверади.

Ўқитувчилар ва ўқувчилар ўртасидаги жанжалларнинг яна бири қўшма ва жуфт сўзларнинг ёзилишида ва баҳоланишида рўй бермоқда. «Имло луғатлари» (1956, 1981 йилги нашрлар)да сўз боши, лашкар боши, минг боши каби сўзлар ажратиб ёзилгани ҳолда, ўзбек тилида чоп қилинган бадиий асарларда, икки жилдли изоҳли луғатларда, русча-ўзбекча, ўзбекча-русча сўзликларда, ўзбек тилининг тескари луғатида мирзабоши, онабоши, мироббоши, мингбоши, юзбоши, қўрбоши кабилар қўшиб ёзилган.

Иккинчи қисми атоқли отлардан иборат бўлган қўшма сўзлар ажратиб ёзилади, деб «Асосий қоидалар»нинг 58-бандидаги 14-қисмида Умум Европа мисол қилиб келтирилади, лекин 1981 йилги «Имло луғати»да Умумевропанинг иккинчи қисми кичик ҳарф билан бошланиб, қўшиб ёзилган. Худди шунга ўхшаш Умумроссия ҳам қўшиб ёзилган (146-бет). Асосий қоидаларнинг 5-банд 3-қисмда икки отдан тузилган сифатлар ажратиб ёзилади, деб қатор мисоллар рўйхатида бодом қовоқ (қиз) сўзи берилади. Шу сўз луғат қисмида қўшиб ёзилади (40-бет). Жуфт сўзларнинг чизиқча орқали ёзилиши «Асосий қоидалар»нинг 57-бандида аниқ-равшан кўрсатилган: эрта-кеч, катта-кичик, тун-кун каби. Шу моддага эслатмада «бундай жуфт сўзларда — у (ю) боғловчиси келганда чизиқча қўйилмайди: еру осмон, ору номус, туну кун, кечаю кундуз, ёшу қари, қўю қўзи каби мисоллар келтирилган. Энди матбуот саҳифаларида ишлатилаётган хилма-хилликларга назар ташлайлик: эркак-аёл жуфт сўзи бир мақолада қуйидагича ишлатилган: «Шармиҳаё кўтарилди, эркак-у аёлнинг фарқи қолмади». («Туркистон», 1992 йил 22 январь 4-бет).

— У боғловчиси бўлгандан кейин чизиқча ортиқча қўлланган. Бу жуфт сўзлар тоғу тош, еру кўк, илму фан, илму ҳунар, ҳангу манг, илму маърифат, дарду алам тарзида ёзилиши лозим эди.

«Асосий қоидалар»нинг 3-бандида «Қ» ва «К» товушлари билан тамом бўлган истак, тилак, ўртоқ, қишлоқ каби айрим сўзларга эгалик қўшимчаси қўшилганда «Қ» товуши «Ғ» га, «К» товуши «Г» га ўтиши ва шундай ёзилиши кўрсатилади: қишлоғи, истаги.

Лекин «Асосий қоидалар»га кирмай қолган қуйидаги ҳолат ҳам мавжудки, буни ёзишда ҳам хилма-хилликлар юз бермоқда:

ўзбек-туркманни ўзбеку туркман, ўзбегу туркман тарзида, эркак-аёлни эркаку аёл, эркагу аёл тарзида, қозоқ-қирғизни қозоқу қирғиз, қозоғу қирғиз тарзида, бирлик-тотувликни бирлику тотувлик, бирлигу тотувлик тарзида ёзиш давом этмоқда.

Кўринадики, «К» ва «Қ» товушлари эгалик қўшимчаси олгандагина эмас, балки боғловчи вазифасидаги («ва» ўрнидаги) — У ни олганда, айрим ҳолларда — А, — ЕЙ юкламаларни олганда ҳам (ўртоғинг қозоғ-а?) «Ғ» ва «Г» га айланиши мумкин. Аммо бу ҳодиса ҳам аниқ бир хилликка келтирилмаган. Талабаликка даъвогарларнинг ёзма ишларида бундай ҳолатлар учраб қолса, улар қандай баҳоланиши мумкин? Ўзбеку тожик тўғрими ёки ўзбегу тожик? Ўртоғинг қозоқ-а? Дугонанг қорақалпоғ-а? Оббо қозоғ-ей! Тасаддуғ-эй! Бу мисоллар қандай баҳоланиши керак?

Худди шундай мунозарали қўлланиб келаётган ҳолатлардан бири Қозоғистон сўзидаги иккинчи «Қ» товушнинг «Ғ»га ўтиши (Қозоғистон эмас), балки Ўзбекистон сўзидаги «К» товушининг «Г» га ўтмай (Ўзбегистон эмас) қолишидир. Ўқишга кирувчилар бу сўзларни Қозоқистон ёки Ўзбегистон тарзида ёзишса, хато ҳисоблаш керакми ёки унга эътибор бермаслик керакми? Ёки булар қоидага истисноми?

Матбуот саҳифаларида қабул қилинган «Асосий қоидалар»ига риоя қилинмасдан яна бири бу юкламаларнинг ишлатилиши масаласидир. «Асосий қоидалар»нинг 54-бандида -ми, -оқ, -ёқ, -гина, -кина, -қина каби юкламалар ўзидан олдин келган сўзларга ҳар вақт қўшиб ёзилади: келдими? менгина, сенгина, келибоқ, ўзиёқ, тузуккина, юмшоққина каби. Аммо -чи, -да, -а, -я, -ю, -ку, -э юкламалари чизиқча билан ажратиб ёзилади: сен-чи? борасан-да, ўзинг-а? борасан-а, ўзи-я? борди-ю, келди-ю, эшитдинг-ку, бор-э, қўй-э каби деб кўрсатилади. Қоидаларга -эй, -ов, -ёв, юкламалари кирмай қолган: ўғлим-эй, тасаддуғ-эй, кўрган-ов, эшитди-ёв.

Хулоса қилиб айтганда, ўқишга киришга тайёрланаётган ҳар бир талаба матбуот саҳифаларида, бадиий адабиётларда берилаётган грамматик шаклларга қараб иш тутмасдан, ҳозирча, 1956 йилда Ўзбекистон ҳукумати томонидан қабул қилинган ва бугун ҳам бекор қилинмаган «Ўзбек орфографиясининг асосий қоидаларига кўра иш олиб бориши керак. Ана шундагина иккала томон ўқитувчилар ва ўқувчиларнинг ўртасида турли-туман келишмовчиликлар чиқмасдан, талабаликка даъвогарларнинг ёзма ишлари ижобий баҳоланиши мумкин.

Машариф САФАРОВ.
1-Тошкент давлат тиббиёт олий илмгоҳи ўзбек тили кафедраси мудири, филология фанлари номзоди.

ҲУРМАТЛИ МУШТАРИЙЛАР!
ОБУНА ВАРАҚАСИНИ БЕХАТО ТЎЛҒАЗИШГА ҲАРАКАТ ҚИЛИНГ!

Агар обуна «Матбуот уюшмаси» агентлигида расмийлаштирилган бўлса, касса аппаратининг муҳри, алоқа бўлимларида расмийлаштирилганда эса тақвим штемпели, албатта, бўлиши керак.

Бу ҳолда обуначиларга абонемент билан бирга пул қабул қилинганлиги ҳақида квитанция берилади.

АЗИЗ ОБУНАЧИ ЎРТОҚЛАР!

Рўзнома ва ойномаларга обуна варақчасини сиёҳли ручкаларда хатосиз, сўзларни қисқартирмасдан ва тушунарли қилиб тўлғазинг.

Обуначи ўз турар жой манзилгоҳи, насаби, исми ва отасининг исмини аниқ ёзиши талаб этилади.

Обуна варақчасидаги «ПВ-Жойи» деган ёзувли катакларни алоқа бўлинмалари ва «Матбуот уюшмаси» агентликлари ходимлари тўлғазади.

Долзарб мавзуда олимнинг мулоҳазалари

ҚОНУНБУЗАРЛАР ҚАЕРДАН ПАЙДО БЎЛАДИ?

Кейинги йилларда ҳаётимизда ўсмирларнинг қонун бузиш ҳоллари сезиларли кўпайди. Нега? Бунинг туб илдизи қаерда? Тадқиқотлар шуни кўрсатадики, қонунбузарларнинг 70 фоизга яқини тўлиқ бўлмаган оилада тарбияланганлар. Оилада отанинг йўқлиги боланинг ёши учун жуда муҳим бўлган ота тарбияси ва таъсиридан маҳрум қилади. Қатор ҳолатларда оиланинг тарқалиб кетиши маиший ҳаётда шундай чигалликларга олиб келадики, бунинг натижасида у ўсмирнинг ҳаётга муносабатини шакллантиришга салбий таъсир кўрсатади. Шунингдек, ўсмирга тўла, аммо маънавий жиҳатдан нотинч оила ҳам салбий таъсир этади.

Нотинч оилада мунтазам жанжал бўлиб турадиган, оиланинг катта аъзолари ичкиликбозлик қиладиган, ахлоққа зид ҳаёт кечирадиган оилаларни киритиш мумкин. Ота-оналарнинг ичкиликбозликлари деярли ҳамма вақт болалар билан жоҳилларча муносабатда бўлишга олиб келади. Болалигида оилада жоҳилликка, қўполликка, зўравонликка дуч келган ўсмирлар вояга етгач, ўзлари ҳам жоҳил, тажовузкор, бошқаларнинг қадр-қимматини оёқости қиладиган кишилар бўлиб етишишлари мумкин.

Ўзига яқин кишиларнинг жоҳиллигини, носамимий муносабатини синаб кўрган ўсмирлар ёки ота-оналарнинг ҳамма нарсани кечирадиган ҳаддсиз муҳаббати билан талтайган болалар худбин, атрофдагиларга бефарқ бўлиб ўсадилар. Моддий эҳтиёжи кескинлашган, кўнглига келган нарсани ҳар қандай йўл билан қондирадиган оилаларда болалар иккиюзламачи, хасис бўлиб улғаядилар. Бундай оилалардаги салбий таъсир, агар боланинг моддий эҳтиёжларини қондиришдаги ортиқча сарф-харажатлар билан уйғунлашса, яна ҳам чуқур илдиз отиши мумкин. Бундай таъсир натижасида жамиятда катта талаблар қўядиган, ҳеч қаерда ишламайдиган, текинтомоқлар тарбияланадилар.

Айрим оилалар маиший ҳаётида зарарли сарқитлар, жамиятга қарши қаратилган қарашларнинг мавжудлиги балоғатга етмаган болалар шахсини шакллантиришга ёмон таъсир этади. Ота-оналар билим савияларининг пастлиги болалар хулқида, эҳтиёжлари, интилишлари ва манфаатларининг шаклланишида акс этади. Оилада маданият ва таълим даражаси қанчалик кам бўлса, ота-оналар ва ўсмирларнинг нотўғри ҳаёт кечиришлари эҳтимоли шунчалик юқоридир.

Оилавий ҳаёти тўғри изга тушмаган оилалар билан иш олиб боришда ўқитувчи ва тарбиячилар тарбиявий ишларнинг турли-туман шакл ва услубларидан фойдаланишлари керак. Балоғатга етмаганларнинг назоратсизлигига ва қонунбузарлигига олиб келувчи сабабларнинг бир-биридан фарқ қилиши оилавий ҳаёти тўғри изга тушмаган оилалардаги ота-оналарга тарбиявий тавсифдаги табақалашган чораларни қўллашни талаб қилади.

Катта ёшли кишиларнинг ягона мақсади фаровонликда, роҳат-фароғатда яшашдан иборат бўлган оилалардаги болаларга ҳам қийин. Ота-оналар ўз ишлари билан банд бўладилар, болалар эса ўз ҳолига ташлаб қўйилади. Бироқ, катта ёшли кишиларнинг намуналари шу ерда ҳам сезилади: ўғирлик учун ушланган болаларнинг кўпчилиги худди мана шундай оилалардан бўлиб чиқади.

Тарбияси қийин ўсмирларнинг шаклланишига олиб келувчи яна бир жиҳатга тўхталиб ўтиш зарур. У юқорида тилга олинган оилада бўлгани каби, яхши оиладан ҳам чиқиши мумкин. Бу боланинг оиладаги ёлғизлигидир. Бола ташқи муҳитдан ўзига ўхшаш болаларни излайди. Бундай «компания» унинг «тарбиясини» охирига етказади. Айниқса мана шундай ҳулқ-атворли болалар билан курашиш жуда қийин кечади.

Оилавий тарбия маданиятининг пастлиги яна қуйидагиларда намоён бўлади. Айрим ота-оналар (кўп ҳолларда оталар) болаларга (ўсмирларга) тезроқ «катта бўлиш» йўлларини кўрсатишга ҳаракат қиладилару, бу билан унинг тарбиясига жуда катта зарар келтиришларини билмайдилар. Бундай ҳол одатда катталар ўсмирларга катталикнинг ташқи белгиларинигина сингдиришга интилишларида кўринади. Аммо, ўсмир аввалги даражадалигича қолаверади. Қизларда бу ҳолни кийинишида, атир-упа ишлатишида, жинсий алоқага оид билимларини оширишда кузатиш мумкин. Болаларда эса катталарга хос фазилат — чекиш, ичкилик ичишга иштиёқ кучаяди.

Катталар ва тенгдошларидан бегоналашиш, ёлғизлик, эътибор-муҳаббатнинг йўқлиги, ўзининг «тўлақонли» эмаслигини ҳис қилиш натижасида ўсмирда ўзини «тушунадиган», ўзини бошқалардан юқори тутадиган даврага қўшилиш истаги пайдо бўлади.

Балоғатга етмаган ўсмирлар ўртасидаги қонунбузарликнинг олдини олиш муаммоси ҳал қилинар экан, ўсмир тарбияланаётган ва вояга етаётган оилавий шароитларни яхши билмоқ зарур. Биз балоғатга етмаган қонунбузарларнинг оилалари билан ўрта мактабларнинг 9—10-синф ўқувчилари ,ҳунар-техника билим юрти ўқувчилари оилаларини қиёслаб ўрганиб чиқдик. Ҳаммаси бўлиб 15 ёшдан 18 ёшгача бўлган 240 қонунбузар, 9—10-синфларнинг 15—17 ёшли 160 ўқувчиси, ҳунар-техника билим юртининг 15—17 ёшли, 40 ўқувчиси сўровдан ўтказилди. Сўров мақсади, ҳужжатлар (шахсий ишлар, тавсифнома, хатлар) таҳлили қуйидагилардан иборат эди: 1) қонунбузарлар ўсмир оиласининг ўзига хос хусусиятларини аниқлаш (ижтимоий педагогик жиҳатдан); 2) оилада балоғатга етмаган қонунбузарлар ҳулқини шакллантиришга ёрдам берувчи руҳий муҳитни кўриб чиқиш.

Синовдан ўтказилаётганларга қуйидаги саволлар тавсия этилди:

1. Ота-оналарининг маълумоти ва ихтисоси.
2. Ота-оналарининг ёшлари.
3. Оиладаги болалар сони.
4. Оиланинг моддий аҳволи.
5. Ота-оналарининг ўзаро муносабатлари.
6. Ота-оналар болаларга қандай муносабатда бўладилар ва аксинча?
7. Ота-оналар ишдан бўш пайтларида нима иш билан шуғулланадилар?

Ўтказилган қиёсий таҳлил натижасида қуйидаги хулосага келинди:

1. Балоғатга етмаган қонунбузарлар ота-оналарининг умумий таълим ва маданий даражаси паст: 65 ота ва она саккиз йиллик маълумотга эга эмас; 24 ота-она чаласавод.
2. Ота-оналарнинг тартибсиз оилавий — никоҳ муносабатлари бола ва ўсмирларнинг педагогик қаровсизлигига ва қонунбузарлигига олиб келган.
3. Бут бўлмаган оилада тарбияланиш (37 фоиз) болалар хулқига салбий таъсир этаётган салмоқли омилдир.
4. 182 балоғатга етмаган қонунбузарнинг оиласи моддий таъминланганлик жиҳатидан ҳаёт кечиради. Демак, ўсмир ҳулқидаги қусур оиланинг моддий таъминоти билан боғлиқ эмас.
5. Ўсмир хулқидаги қусур оиладаги аҳлоқий микроиқлимга ва ўсмирнинг ҳиссий кечинмаларига боғлиқ. Оиладаги ўзаро муносабатларни чуқур тушуниш имкониятини чекловчи ақлий нобаркамоллик ўсмирга уни тушунишга имкон бермайди ва руҳиятини чуқур жароҳатлайди.

Турли-туман руҳий, педагогик ва социологик тадқиқотлар шахс сифатларини шакллантириш билан муносабатларнинг оилавий муҳити тавсифи ўртасида алоқа борлигидан далолат бермоқда.

Муайян дастур бўйича (моддий бойлик, ахлоқий муҳит, амалий муносабатлар тавсифи, тарбиявий таъсир чоралари) ўсмирлар оилаларини ўрганиш маълумотлари шуни кўрсатдики, моддий фаровонлик, оила таркиби, маълумоти, касби, ота-оналарнинг шахсий хусусиятлари билан боғлиқ айрим тафовутларга қарамай, уларда: маиший манфаатларининг устунлиги; ота-оналарнинг ўзаро болалар билан инсоний муносабатлари даражаси ўта паст савиядалиги; болаларнинг маънавий дунёси, уларнинг инсоний манфаатларига бефарқлик, тарбиявий таъсирнинг (сўкиниш, ҳақоратлаш, тан жароҳати етказиш, қарғаш) қўпол чораларини қўллаш, ота-оналарнинг, айниқса, оталарнинг) (ичади, номақбул ҳаёт кечиради) паст ахлоқий даражаси; синф раҳбарлари, мактаб билан алоқа қилишга хоҳишнинг йўқлигида (ота-оналар йиғилишларида, умумий тадбирларда қатнашмайдилар, педагогларнинг обрўсини тўкадилар) сезилади. Ўсмирда инсоний муносабатлар бош омил бўлган ижобий ахлоқий идеалнинг йўқлиги унда инсонийликка хос бўлмаган ножўя хулқнинг шаккланишига олиб келади, бу эса жиноятчилик белгисидир. Афтидан бундай ҳолларда ишга жамоатчилик, ишчилар жамоаси аралашиши ёки болаларни ёмон муҳитдан бутунлай ажратиб ташлаш, уларнинг маънавий ривожланишларига ёрдам берувчи шароитлар яратиш мақсадга мувофиқдир.

Оилада турлича маънавий шароитларга эга бўлган ўсмирларнинг тарбияланганлик даражасини тадқиқ қилиш жараёнида биз асаб тизими аҳволи ва унинг ўсмир маънавий дунёсини шакллантиришдаги тутадиган ўрнини аниқлашга ҳаракат қилдик. Ўз тадқиқотларимизда қуйидаги тахминлардан келиб чиқдик:

1. Оиладаги ноқулай ахлоқий-руҳий вазият ўсмирнинг ҳиссий-иродавий хусусиятларига салбий таъсир этиши мумкин.
2. Ўсмирлар ҳиссий-иродавий соҳасининг ривожланиш даражаси биологик хусусиятлар, хусусан асаб тизими аҳволи билан боғлиқ.
3. Ўсмирлар ҳиссий-иродавий ривожланишидаги биологик боғлиқлик оиладаги аҳлоқий-руҳий шароитлар билан ўзаро уйғундир.

Ушбу ҳолатда ҳиссий-иродавий соҳа даражасини аниқлаш учун қуйидагилар асос бўлиб хизмат қилди: 1) синфдошларнинг баҳолари; 2) ҳаётий фаолиятнинг аниқ шароитларида руҳий ҳолат кўринишини кузатиш; 3) ўз-ўзини таҳлил қилиш асосида ўқувчининг ўз хулқи ҳақидаги фикри; 4) синф раҳбарининг фикри.

Оила тўғрисида ахборот тўплаш мақсадида иншо ва шахсий суҳбатлардан фойдаланилди. Тажрибадан ўтказилаётганларнинг асаб тизими аҳволи асаб касалликлари мутахассиси ёрдамида ўрганилди. Ҳаммаси бўлиб 5—8-синфларда ўқийдиган 105 ўсмир, шу жумладан нотинч оилалардан 45 бола кузатилди.

Тадқиқотларимиз натижалари шуни кўрсатдики, ўсмирларнинг ҳиссий-иродавий соҳасидаги фарқланиш инсоннинг ўзини тута билиши, тиришқоқлиги, масъулияти, одамларга ишончи каби сифатларида кўзга ташланди.

Асаб кучли бузилган ҳолатларда, масалан, қаттиқ аччиқланганда бу сифатлар бўшашиши ёки йўқолиши мумкин. Шу тариқа, асаб тизими сезиларли даражада бузилган ўсмирнинг ҳиссий-иродавий соҳасида бошқа салбий хусусиятлар — сусткашлик, одамларга ишончсизлик ва бошқа сифатлар шаклланади.

Оиланинг ноқулай маънавий-руҳий муҳити, айниқса, ундаги ноқулай ички муносабат, ота-оналарнинг аҳлоққа зид ҳаёт тарзлари ўсмирларнинг ҳиссий соҳаларидаги барқарорликка, шунингдек, асаб тизимининг аҳволига (асаб тизими таъсирга тез берилувчан бўлади, текширувдан ўтказилганларнинг 42,5 фоизида асаб жараёнларининг бузилиши кузатилди) салбий таъсир этади. Демак, ўсмирнинг ҳиссий-иродавий, маънавий ва биологик ривожланиши ҳаёт ва фаолият шароитлари ҳамда атрофни ўраб турган муҳит билан ўзаро муносабати тавсифига боғлиқ.

Ўрганилган оилалардаги тарбия болалар ҳаётининг дастлабки йилларидан бошлаб бир томонлама хусусияти билан ажралиб турган ва болаларнинг имкониятлари ҳамда эҳтиёжларига, уларнинг руҳий-физиологик ривожланиши суръатига мос келмаган. Шунингдек, тарбияни етарлича сезгирлик билан олиб борилган деб бўлмайди. У кўпроқ тор доирада амалга оширилган. Онанинг болага муносабати тавсифига кўра, кўпрок энагалик қилишга ўхшаб кетади. У боласини ёшлигида ўзи бошидан кечирган қийинчиликлардан асрашга, бу билан оила ҳаётида ота иштирокининг йўқлигини билдирмасликка ҳаракат қилади.

Ёки бошқа бир мисол. Ота-она болага нисбатан муносабатда ўзларини тутишга ҳаракат қилишади: эркалаш, мақташ, меҳрибонликни ортиқча ташвиш деб биладилар. Дўқ уриш, жазолаш, панд-насиҳатга келганда ўзларини тия олмайдилар. Шунинг учун бола уларнинг салбий томонларидан фойдаланишга ҳаракат қилади. Бундан ташқари, тарбияда болаларнинг тенгдошлари билан мулоқот қилишга ва уйинга эҳтиёжи етарли даражада ҳисобга олинмайди. Шу билан бирга, ота-оналарнинг ўзларида ўзаро тушуниш етишмайди, ҳар икки оиланинг бирида улар ўртасида оилавий муносабат ва бола тарбияси масалаларида ихтилофлар кузатилади.

Кўпчилик оилаларда ота-оналарга нисбатан ота-онанинг бола билан ихтилофли муносабати кўпроқ кузатилган. Бу низолар болалар эркини бўғиш, фаолиятларини чеклаш оқибатида содир бўлаётир. Ота-оналарнинг болага ишончсизлик билан қарашлари, совуқ муносабатлари, уларнинг ҳислари ва истакларини тушунмасликлари болаларга руҳий жароҳат етказади.

Оиладаги кўп йиллик асабийлик, руҳий жароҳат етказувчи вазиятнинг давом этаётгани натижасида асаб касалига дучор бўлган болаларда ўзини ёмон ҳис қилиш, ортиқча эҳтиёткорлик, ҳаяжонланиш, йиғлоқлик, кайфиятининг пастлиги, ўз кучига, ўзига ишончнинг йўқлиги кузатилмоқда. Характернинг бу ташқи хусусиятлари аввалига айтарли мустаҳкам бўлмай, уни ўз вақтида кўрсатилган тиббий-педагогик аралашув йўли билан бартараф этиш мумкин. Бунга эса ота-оналар билан малакали руҳий-тўғрилаш ишлари олиб борилгандагина эришилади.

Тадқиқотлар натижасида шу нарса маълум бўлдики, қонунбузар ўсмирлар оиласининг 69 фоизида ота-оналар ўртасидаги муносабат ихтилофли характерга эга бўлган, бола хулқи қониқарли деб ҳисобланган оилаларда эса бу кўрсаткич 14 фоизга тенг. Эр-хотин ўртасидаги муносабат низоли характерга эга бўлган оилалардаги эркакларнинг 62 фоизи, оналарнинг 50 фоизи болалари олдида обрўга эга эмас. Бундай оилаларда ота-оналар бир-бирлари билан жанжаллашиб, бир-бирларини ҳақорат қилар эканлар, болаларни ўзларидан бегоналаштирадилар, улар ота-онанинг раҳбарлигисиз вояга етадилар. Ота-оналардаги педагогик одобнинг йўқлиги болаларда салбий хусусиятларнинг ривожланишига, ўқишга қизиқишнинг пасайишига, уйда фойдали иш билан шуғулланмаслигига, бекорчиликка мойилликка олиб келади. Ота-оналар мунтазам жанжаллашиб турадиган оилаларда (87 фоиз) меҳнатга ортиқча юк сифатида қарашади, 70 фоизи севимли машғулот билан банд эмас, бўш вақтда қандай иш билан шуғулланишни билмайди, 86 фоизи уй вазифасига эга эмас.

Қонунбузар ўсмирлар оиласининг 79 фоизидаги ота-оналарнинг аҳлоқий ҳулқида салбий сифатлар мавжуд, аксарият ҳолларда (30 фоиз) бойлик орттиришга интилиш кучли, оилаларнинг 6 фоизидаги ота-оналар давлат мулкини ўғирлаш билан шуғулланадилар, 16 фоиз ҳолатда оила аъзоларидан бири озодликдан маҳрум этилган. Бу маълумотлар шундан далолат берадики, ота-оналарнинг маънавий қиёфалари, ҳаётга қарашлари, ғоявий йўналганлиги кўп ҳолларда ўсмирларга тақлид қилиш учун манба бўлиб хизмат қилади, бола шахсини ижтимоийлаштиришда оилавий тарбиянинг ютуғи ёки унинг аксини белгиловчи омиллардан бири бўлиб қолади.

Ота-оналарнинг болаларга муносабати алоҳида қизиқиш уйғотади. Тарбияси қийин ўсмирлар оиласининг 17 фоизида ота-оналар ўз фарзандларини беҳад севадилар, улар учун шундай шароитни ҳозирлашга ҳаракат қиладиларки, бола бунинг натижасида қўлини совуқ сувга урмайдиган бўлиб ўсади. Ота-оналар болалар эҳтиёжини нима қилиб бўлса-да, қондириш мақсадида ҳар қандай сарф-харажатдан чўчимайдилар, бу билан худбин болани тарбиялайдилар. Бола тарбиясига бундай онгсиз ёндашувни нафақат яхши таъминланган оилаларда, балки даромади ўртача бўлган оилаларда ҳам кузатиш мумкин. Оилаларнинг 37 фоизидаги ота-оналар ўзларининг ижтимоий билимсизликлари, оилавий ҳаётга ва бола тарбиясига тайёр эмасликлари, педагогик саводсизлик билан уйғунлашган ижтимоий даражасининг пастлиги туфайли бола билан мулоқот қила олмайдилар. Оилаларнинг 24 фоизидаги ота-оналар педагогик ва одоб-ахлоқ, нафосат билимлари заҳирасига эга бўлишларига қарамай, бола тарбияси масаласига етарли эътибор бермайдилар, уни мактаб ёки иккинчи даражали шахслар (бува, энага) зиммасига юклашга ҳаракат қиладилар.

Педагогик қаровсиз оилалардаги ота-оналарнинг мактабга, ўз болаларининг мактаб фаолиятига муносабати ҳам характерлидир. Оилаларнинг 62 фоизидаги ота-оналар болаларининг ўқиши ва ҳулқини назорат қилмайдилар, 58 фоизида ота-оналар йиғилишида мунтазам иштирок этмайдилар, 22 фоизида ўқитувчилар билан учрашувдан ўзларини четга оладилар.

Айрим оилаларда ота-оналар билан болалар ўртасида мустаҳкам руҳий алоқаларнинг йўқлиги ва айрим ўсмирларнинг оиладан бегоналашишларида акс этадиган оилавий тарбиянинг бу нуқсонларини ота-оналарда педагогик маълумотнинг паст савияси, оиланинг паст педагогик маданияти, маънавий ҳаётдаги камбағаллик билан изоҳлаш мумкин.

Ҳамидулла ЙЎЛДОШЕВ,
педагогика фанлари номзоди.

ОРОЛ МУАММОЛАРИГА БАҒИШЛАНДИ

Нукус шаҳрида жумҳурият жуғрофия ўқитувчиларининг «Орол» муаммоларига бағишланган семинари бўлиб ўтди. Унда маъруза қилганлар Ўзбекистонда экологик амалиётнинг ривожланиши, унинг табиий-ижтимоий экологик муҳити ҳамда уни яхшилаш йўллари, табиат ва жамиятнинг ўзаро таъсири, Қорақалпоғистондаги экологик вазият ва табиатни муҳофаза қилиш каби бир қатор масалалар ҳақида сўз юритдилар.

Маърузалардан кейин Нукус ва Мўйноқ шаҳарлари мактабларида ностандарт (қолипсиз) дарс ва мактабдан ташқари ишлар кузатилди. Шунингдек, семинар қатнашчилари Қорақалпоғистон жумҳурияти халқининг санъати ва тарихи, ўлкашунослик музейи ҳамда Нукусдаги «Орол» билан аталувчи илмий-тадқиқот марказида бўлишди ва у ердаги ишлар билан танишишди. Айниқса, қорақалпоқ халқининг севимли ёзувчиси, киноҳужжатчи Оразбой Абдураҳмонов билан учрашув ҳамда у яратган «Орол-Чўл» ҳужжатли фильми ҳаммани ҳаяжонга солди.

Ҳ. ЎРМОНОВ.

* * *

МУҲИМ ҚЎЛЛАНМА

Ҳ. Олимжон номли Қарши педагогика дорилфунунининг катта ўқитувчиси, чет тиллар кафедрасининг етук мутахассиси Ш. Абдуназаровнинг «Таълим ва тарбиянинг долзарб масалалари» номли методик-қўлланмаси нашрдан чиқди.

Янги қўлланма мутахассис тажрибаларининг жамланмасини ўз ичига олиб дарс ўтиш услуби ва уни меҳнат билан боғлаб бориш каби бир қатор бўлимлардан ташкил топган.

Булардан ташқари қўлланмадаги ҳар бир бўлим ҳозирги даврда таълим жараёнини янгилаш, уни юқори поғоналарга кўтариш, педагогика ва инсон дунёқараши сингари муаммоларнинг кенг ёритилиши билан методологик асос бўлиб хизмат қилиши табиий.

Шуни алоҳида қайд этиш керакки, мазкур қўлланма фақат педагогик олий ўқув юртлардаги мутахассислар учун мўлжалланган бўлмай, мактаб ўқитувчилари, кенг жамоатчиликни қизиқтирадиган жиҳатлари ҳам кўпдир.

Ў. НУРҚОБИЛОВ,
Қарши педагогика дорилфунунининг немис тили ўқитувчиси.

ЎҚИШ ЎЗБЕК ТИЛИДА ОЛИБ БОРИЛАДИГАН УМУМИЙ ТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИ УЧУН ЎҚУВ РЕЖАСИ

(XI ТУР)

(ҲАФТАСИГА БЕШ КУНЛИК ЎҚИШ)

Ўқитиладиган фанлар	Синфлар бўйича ҳафталик соатлар												
	Уч йиллик бош. мактаб		Тўрт йиллик бошл. макт										
	II	III	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
Она тили ва адабиёт	9	9	7	8	8	8	8	7	6	5	5	3	3
Эски ўзбек ёзуви	1	1			1	1							
Рус тили ва адабиёти	2	3	0/2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Математика	5	5	4	4	4	4	5	5	5	5	5	4	4
Информатика ва ЭҲТ асослари												1	2
Умумий тарих							1/2	2	2	1	3/2	3	2/3
Ўзбекистон халқлари тарихи							1/0			2/1	1	1/2	1
Давлат ҳуқуқи асослари											1		
Инсон ва жамият													2
Кимё										2	2	2/1	2
Теварак атроф билан таништириш			1	1									
Табиатшунослик	1	1			1	1	1						
Жуғрофия								2	2	2	2	1	
Биология								2	2	2	2/1	1	1
Физика ва астрономия									2	2	2/3	2/3	3
Чизмачилик									1	1			
Чет тили							4	3	2	2	1	2	2
Тасвирий санъат	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Мусиқа	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Жисмоний тарбия	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Чақириққача ёшларни тайёрлаш												2	1
Меҳнат таълими	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2
Одобнома												1	
Жами:	23	24	18	20	22	22	28	29	30	30,5	30,5	30,5	30,5
Мактаб (компоненти) ихтиёрига берилган соатлар:	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	3
а) якка (гуруҳ) машғулотлар ёки ижодий камолот учун соатлар													
б) айрим фанларни чуқур ўрганиш ва факультатив соатлар													
в) тармоқ касб таълими. Амалий меҳнат машғулотлари (кун ҳисобида)							10	10	10	16		20	

ЎРТА УМУМТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИНИНГ 1992-93 ЎҚУВ ЙИЛИ УЧУН ЎҚУВ РЕЖАСИ

(ИХТИСОСГА ДОИР БИР НЕЧА ЎҚУВ ФАНЛАРИ ЧУҚУР ЎРГАТИЛАДИГАН МАКТАБЛАР УЧУН)

Ўқитиладиган фанлар	Ихтисослик ва синфлар бўйича ҳафталик соатлар					
	Педагогик		Ижтимоий		Биологик	
	X	XI	X	XI	X	XI
Она тили ва адабиёт	4	4	4	3	4	3
Рус тили ва адабиёт	2	2	2	2	2	2
Умумий тарих ва Ўзбекистон халқлари тарихи	4	3	3	3	3	2
Инсон ва жамият		2				2
Математика	3	3	5	4	5	4
Информатика	1	1	1	1	1	1
1 чи чет тили	6	6	4	4	4	4
2 чи чет тили	3	3	2	4		
Жисмоний тарбия	3	3	3	3	3	3
Чақириққача ёшларни тайёрлаш	1	1	1	1	1	1
Жуғрофия ва Ўзбекистон жуғрофияси	1		1,5			
Жаҳон бадиий маданияти	1	1	1	1	1	
Мулоқотдан амалий машғулот	2	2				
Руҳий-педагогик машғулот	2	2				
Тарбиявий ишлар методикаси	1	1				
Амалий машғулот	1	1				
Биология			1	1,5	4	4
Ижтимоий экология			1,5			2
Табиатшунослик тарихи				1		
Фалсафа тарихи			1			
Ижтимоий (социал) руҳийшунослик			1			
Ижтимоий фалсафа				1		
Мантиқ			1	1		
Жамият ҳақидаги таълимот			1	1		
Ҳуқуқшунослик				2		
Махсус курс			1	1,5		
Кимё					3	3
Физика					2	2
Табиатшунослик ва фалсафа тарихи					2	2
ЖАМИ:	35	35	35	35	35	35
Факультатив	1	1	1	1	1	1
Жами:	36	36	36	36	36	36
Амалий машғулот (кун ҳисобида)	20		20		20	

(Давоми бор).

ЎҚИШ ЎЗБЕК ТИЛИДА ОЛИБ БОРИЛАДИГАН УМУМИЙ ТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИНИНГ ТАЖРИБА ЎҚУВ РЕЖАСИ

(XII ТУР)

Ўқитиладиган фанлар	Синфлар бўйича ҳафталик соатлар												
	Уч йиллик бошл. макт		Тўрт йиллик бошл. мактаб										
	II	III	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
Она тили ва адабиёт	10	9	8	10	10	10	9	8	6	5	5	5	4
Рус тили ва адабиёт	4	4				4	4	4	4	4	4	3	3
Эски ўзбек ёзуви	1	1			1	1	2	2	2	2	2		
Математика	6	6	4	5	6	6	6	6	6	6	6	4/5	4
Информатика ва ЭҲТ асослари												1	2
Умумий тарих							1/2	2	2	1	3/2	3	2/3
Давлат ҳуқуқи асослари											1		
Ўзбекистон халқлари тарихи							1/0			2/1	1	1/2	1
Инсон ва жамият													2
Одобнома												1	
Теварак атроф билан таништириш			1	1									
Табиатшунослик	1	1			1	1	1						
Жуғрофия								2	3	2	2	2/1	
Биология								2	2	2	2	1	1/2
Физика									2	2	3	4/3	4
Астрономия													1
Кимё										3	3/2	2	3/2
Чизмачилик									1	1			
Чет тили							4	3	2	2	1	1	1
Тасвирий санъат	1	1	1	1	1	1	1	1					
Мусиқа	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Жисмоний тарбия	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Чақириққача ёшларни тайёрлаш												2	2
Меҳнат таълими	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2
Жами:	27	26	18	21	23	27	34	35	35	35,5	36	34	34,5
Мактаб (компоненти) ихтиёрига берилган соатлар:	1	1	1	1	1	1	2	2					
якка (гуруҳ) машғулотлар ёки ижодий камолот учун соатлар, айрим фанларни чуқур ўргатиш учун факультатив соатлар.									2	2	2	3	3
Тармоқ касб таълими										2	2	4	4
Амалий меҳнат машғулотлари (кунлар ҳисобида)							10	10	10	16		20	

(Боши рўзноманинг 50 ва 51-сонларида).

ЭСЛАТМА

1. 1992—93 ўқув йили учун ўзбек ва рус тилларида ўқитиладиган умумий ўрта таълим мактабларининг ўқув режалари (I-XII) турлари ўзгарувчандир.

2. Мактаб ихтиёрига берилган соатлар асосий мазмунини якка ва гуруҳ машғулотлар, факультативлар, айрим фанларни чуқур ўзлаштириш ва ихтисос таълимини ташкил этади.

Бошланғич синфларнинг ўқув режасидаги якка ва гуруҳ машғулотларни ўтказишга ажратилган соатларни учинчи дарс сифатида қўшимча ҳолатда жисмоний тарбия дарсларида (ҳаракатли ўйинлар), эстетикага оид фанларни, дарсни паст ўзлаштирадиган ҳамда қобилиятли болаларга махсус ўқув режа ва ўқув дастури асосида фойдаланиш учун ажратилиши мумкин.

3. Мактаб (компоненти) ихтиёрига V—XI (XII) синфларга ажратилган соатларни умумий курсларга, касб таълимига, «Одобнома» фанига, қизиқишига кўра машғулот, ижодий камолот ҳамда якка ва гуруҳ машғулотларни ўқитиш, ижтимоий фойдали меҳнат, фанларни чуқур ўқитиш ва факультатив машғулотлар учун ажратиш мумкин.

Мактаб (педагогика) кенгашининг қарорига асосан тармоқ касб таълимига ажратилган соатларни шароит бор жойда мактаблараро ишлаб чиқариш комбинатлари ёки таянч мактаблари ҳузурида чет (инглиз, турк) тилларини чуқур ўрганиш курсига берилиши мумкин. Бундай синфлар чет тилини ҳамда бирор фандан ўз қобилияти билан ажралиб турадиган умумтаълим мактабларининг X—XI синф ўқувчилари ҳисобига очилади. (Ўқувчилар сони 10—15 нафаргача бўлиши мумкин).

Чет (инглиз, турк) тилини бундай жадаллаштириб ўрганишни ташкил этиш. Респубика ўқув-методика марказининг тавсиясига асосан ташкил этилади.

4. Мактаб (педагогика) кенгаши томонидан барча синфларда 1—XI айрим фанлар бўйича соатлар миқдорини 1—2 соат, лекин 3 соатдан ошмаган ҳолда ўзгартириши мумкин. Демак, айрим фанлар бўйича соатларни камайтириш ҳисобига бошқа фанлар соатларини ошириш ёки ўқув режасида кўрсатилмаган фанларни киритиш мумкин, бунинг учун етарли шароит бўлиши ва мактаб шу фан бўйича дастур асосида машғулотларни ўтказишга кафолот бериши керак. Лекин ҳар бир синфда жами соатлар ҳажми ўқув режада кўрсатилган миқдордан ошмаслиги лозим.

5. V—VIII синфларда йўл ҳаракати қоидаларини ўрганишга ҳар бир синфга йилига 17 соат ажратилади. Машғулотлар дарсдан ташқари пайтда ўтказилади.

Машғулот олиб борган ўқитувчига иш ҳақи мактаб компоненти учун ажратилган соатлар умумий миқдори ҳисобидан тўланади.

6. а) фуқаро мудофааси машғулотларини ўтказиш:

— II (III) синф ўқувчилари учун иккинчи ярим йилликдан бошлаб ойига икки мартадан ўтказилади: (40 минутдан 6 дарс). Машғулот жисмоний тарбия ҳисобига бўлиб, уни жисмоний тарбия ўқитувчиси олиб боради;

— VI синф ўқувчилари учун иккинчи ярим йилликда, VII синф ўқувчилари учун биринчи ярим йилликда 8 соатдан мактаб компоненти ҳисобига ўтказилади;

— II (III) ,VI, VII синфлардаги барча машғулотлар мактаб дарс жадвалига киритилади.

б) II (III), VI ваVII синф ўқувчиларининг фуқаро мудофааси бўйича олган кўникмаларини III (IV), V, VIII синфларда мустаҳкамлаш машғулотлари 15—20 минутдан дарсдан ташқари вақтларда ўтказилади (5—6 машқ).

в) тиббиёт асосларига оид машғулотларни X, XI синф қизлари билан мактабнинг тиббиёт ходимлари ёки алоҳида ажратилган тиббиёт ходими, биология ўқитувчилари ҳамда тиббий ҳамшира дастури бўйича билими бўлган кишилар ўтказадилар.

7. Амалий меҳнат машғулотларини ҳисобга олмаганда, ўқув йили муддати 34 ҳафтадан иборат.

Мактабда ўқув машғулотлари 2 сентябрдан бошланади. Ўқув йили мобайнида таътиллар: кузги — 8 кун қишки — 12 кун, баҳорги — 10 кун қилиб белгиланган.

Бундан ташқари, тўрт йиллик бошланғич мактабнинг 1-синфларида учинчи чорак ўртасида таътил ҳафтаси (22 февралдан 28 февралгача) жорий этилади.

8. Амалий меҳнат машғулотларини ўтказиш тартиби ва муддати маҳаллий шароитларга кўра мактаб (педагогика) кенгаши томонидан белгиланади.

9. V—VII синфларда амалий меҳнат машғулотлари кунига 3 соатдан. VIII синфда 4 соатдан, X синфда 6 соатдан ўтказилади.

10. VIII—XI синф ўқувчиларининг касб таълими ўқувчи ва ота-оналарнинг истагига кўра зарур шарт-шароитлар яратилишига қараб, ўқув режасида ажратилган меҳнат таълими ва мактаб (компоненти) ихтиёрига ажратилган соатлари ҳисобига ўқитилади.

11. Чақириққача йигит ёшларни тайёрлаш учун барча турдаги ўқув юртларида 140 ўқув соати ажратилади.

Фуқаро мудофааси ҳамда тиббиётга оид машғулотлар ўқувчи қизлар учун 70 соат миқдорида белгиланади.

Фуқаро мудофааси машғулотларининг 27 соати ўғил ва қиз болалар бирга ўрганишса, тиббиётга оид машғулотларнинг 8 соати ўғил ва қиз болалар учун алоҳида ажратилган ҳолатда ўрганилади.

Умумтаълим мактабларида ва бошқа турдаги мактабларда чақириққача ёшларни тайёрлаш машғулотлари X ва XI синфларда, ҳунар-техника билим юртларида 1—3 курсларда қуйидаги услубда ўтказилади:

а) ҳафтасига 1—2 соатдан;

б) ойига бир маротаба 5—6 соатдан.

Халқ таълими бўлимлари томонидан ташкил этилган ўқув марказларида машғулотлар бир ойда бир маротаба ўтказилади.

Йигит — ёшлар учун ўқув соғломлаштириш, мудофаа—спорт лагерларида ўқишнинг тамом бўлиши арафасида 6 кунлик ўқув дала йиғинлари ўтказилади. (Ўқув машғулотлари соати ҳисобига).

Ўқувчи-ёшлар учун соғломлаштириш мудофаа-спорт лагерларида чақириққача ёшларни тайёрлаш бўйича контрол машғулотлари ноҳия (шаҳар) ҳокимиятлари томонидан тузилган комиссияларга топширилади.

12. Малакали ўқитувчилар ва зарур биноларга эга бўлган умумтаълим мактабларида меҳнат, жисмоний тарбия, ўзбек тили ва адабиёти (ўзбек тилида ўқитилмайдиган мактабларда ва синфларда), рус тилида ва адабиёти (рус тили ўқитилмайдиган мактабларда ва синфларда), чет тили, информатика ва электрон ҳисоблаш техникаси асослари бўйича машғулотлар ўтказиш чоғида синфлар икки гуруҳга бўлиб ўқитилишига йўл қўйилади.

Агар шаҳарлардаги ҳар бир V—IX синфларда ўқувчилар сони 25 ва ундан ортиқ, қишлоқ мактабларида 20 ва ундан ортиқ бўлса, шаҳар ва қишлоқ мактабларининг X—XI синфларида 20 ва ундан ортиқ бўлса, меҳнат машғулотлари ҳамда ихтисослик (тармоқ) дарсларига берилган соатлар (фақат меҳнат бўйича амалий машғулотлар VIII—IX синфларда 1 соат, X—XI синфларда 2 соат) ўтказишда, жисмоний тарбия дарсларида X—XI синфларда ўқувчилар сони 25 ва ундан ортиқ бўлса (ҳар бир гуруҳда йигит ва қизлар 8 нафардан кам бўлмаса) иккига бўлиб ўқитилади.

Рус тили ва адабиёти дарсларида (рус тилида ўқитилмайдиган мактабларда) I—IX синфларда ўқувчилар сони 25 ва ундан ортиқ бўлса, X—XI синфларда 20 ва ундан ортиқ бўлса, худди шундай ҳолатда ўзбек тили ва адабиётни (рус тилида ўқитиладиган синфларда ва мактабларда) ҳамда чет тили дарслари икки гуруҳга бўлиб ўқитилади.

Чет тилини қўшимча бир соат ҳисобига X—XI синфларда икки гуруҳга бўлиб ўқитиш мактаб ўқув режасидаги айрим фанларни чуқур ўрганиш ва факультатив соатлар ҳисобига амалга оширилади.

Электрон ҳисоблаш техникаси билан жиҳозланган ўқув хоналарига эга бўлган шаҳар мактабларида X—XI синфларда ўқувчилар сони 25 ва ундан ортиқ бўлса, қишлоқ мактабларида 20 ва ундан ортиқ бўлса, информатика ва ЭҲТ асослари дарслари икки гуруҳга бўлиб ўқитилади. X синфларда информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари курси бўйича амалий машғулотларни факультативларга ажратилган вақт ҳисобига ташкил этиш мумкин.

13. Ўқув режаларининг ҳамма турларида (V, VIII—XI синфларда) «Ўзбекистон халқлари тарихи» алоҳида фан сифатида ўқитилади.

14. «Ўзбекистон республикаси табиий географияси» (VIII синф), «Ўзбекистоннинг иқтисодий географияси» (IX синф) ўқув режасидаги жуғрофия фанига ажратилган умумий соатлар ҳисобидан Республика ўқув-методика марказининг тавсияси асосида ўтказилади.

15. Ўзбекистон республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасининг 1992 йил 14 мартдаги 130-қарорига асосан 1992—93 ўқув йилидан бошлаб, умумтаълим мактабларининг юқори синфларида (X, XI) мактаб (компоненти) ихтиёрига берилган соатлар ҳисобига «Ҳуқуқшунослик» фани киритилади.

16. Мактаб педагогика кенгашининг қарорига асосан умумтаълим мактаблари, мактаб-интернатларида мавжуд синфлар билан биргаликда ихтисос таълими синфлари ҳам очилиши мумкин.

Ихтисос бўйича танлаб олинган ўқув режаси намунавийдир. Мактаб (педагогика) кенгаши томонидан айрим фанларни (фақат ихтисос фанларини сақлаган ҳолатда) ўзгартириш киритиши мумкин. Агар иккинчи чет тили фанини ўрганиш учун имконият бўлмаса, бу соатларни биринчи чет тили фанига, ихтисос таълими фанига, бошқа фанларга ёки ижтимоий фойдали ва унумли меҳнатга берилиши мумкин. Лекин ҳар бир синфда жами соатлар ҳажми ўқув режада кўрсатилган миқдордан ошмаслиги керак.

17. Ўзбек тилида ўқитиладиган умумтаълим мактабларида 1992—93 ўқув йилида ҳам «Эски ўзбек ёзуви» фани ўқитилиши ўқув режа бўйича II—III (III, IV) синфларда давом эттирилади ва кейинги йилларда босқичма-босқич (V—IX) синфларгача ўқитилади.

18. Ўқув режасининг IV турида чет тилларни ўрганишни бошланғич синфлардан бошлаш кўзда тутилди. Буни моддий базаси ва тажрибада у ёки бу чет тилидан дастур тайёрлай оладиган тажрибали ўқитувчилар мавжуд бўлган мактабларда амалга ошириш мумкин.

Чет тилини ўрганиш 2-синфдан босқичма-босқич амалга оширилади.

Ўқув режасининг XI тури маълум шароит ва имконияти бор умумтаълим мактабларига 5 кунлик ўқув ҳафтасига ўтишни тавсия этади.

19. Ўзбекистон ҳудудида яшовчи қрим татар, грек, корейс, немис, татар (қозон), уйғур, курд, яҳудий, испан ва бошқа ўз она тилисини ўрганаётган миллатларнинг рус мактабларида ўқиётган ўқувчилари учун ўқув режасининг VI, VII, VIII турлари ва ўзбек мактабларида ўқиётган ўқувчилар учун IX, X турларидан фойдаланиш мўлжалланди.

Шунингдек, мактаб (педагогика) кенгашининг қарорига асосан (VI—X тур) чет тили ўрганилишига ажратилган соатлардан ўз она тилисини ўрганиш учун фойдаланиши мумкин.

Ўз она тилисини ўрганиш учун дастур ўқитувчилар томонидан тайёрланади ва мактаб метод бирлашмаси тасдиғидан ўтказилади.

Ўқув режасининг (VI—X) турларидаги у ёки бу фанларнинг ўқув режаси бўйича тахминий тавсияномаси Қорақалпоғистон Республикаси ўқув-методика маркази ва вилоят ўқитувчилар малакасини ошириш институти томонидан ишлаб чиқилади.

20. Ўқув режасининг III, XII турлари тажриба тариқасида берилмоқда.

Ўқув режасининг III, XII турларини танлаган умумтаълим мактаблари (агар дарс ўтишга шароит яратиб, кафолат берилса) ўқув дастури ва дарсликлари чоп этилгунга қадар РЎММнинг тавсияси асосида ўқитилади.

21. Қардош қозоқ, тожик, қирғиз, туркман тилларида ўқитиладиган умумтаълим мактабларида мактаб (педагогика) кенгашининг қарорига асосан мактаб компоненти ҳисобидан V (VI) синфдан бошлаб ўзбек тилини ўрганиш тавсия этилади. (Дарслик ва қўлланма яратилгунга қадар ўқитувчи танлаган дастур ва материал асосида ўтиш тавсия этилади).

22. Республика ўқув-методика марказининг тавсиясига асосан, она тили ва адабиёти фанларига ажратилган соатлардан ўзбек тилини ўрганиш учун: V синфда — 6 соат, VI синфда -- 5 соат, VII синфда — 4 соат, VIII синфда — 3 соат, IX синфда — 2 соат, X синфда — 1 соат, XI синфда — 1 соат фойдаланиш мумкин.

23. Ўқув режасининг қайси турини танлаб олиш мактаб (педагогика) кенгаши томонидан ҳал қилинади.

24. Бошланғич синфлар тўрт йиллик таълим тизимига ўтилиши муносабати билан ўқув режасидаги уч йиллик бошланғич таълим тизимидан биринчи синфга қабул қилиш соатлари туғатилади.

25. Мактаб методика кенгаши (бирлашмаси) қайси турни танлаб олишдан қатъи назар, бошланғич синф ўқитувчилари хоҳлаган турни танлаб ишлашлари мумкин.

26. «Дин тарихи» курси 34 соат миқдорида 9-синфда «Умумий тарих» фанига ажратилган соатлар ҳисобидан ўқитилади.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг умумий ўрта таълим Бош бошқармаси.

МАКТАБГАЧА ТАРБИЯ МУАССАСАЛАРИДА

УСЛУБИЙ ЙЎНАЛИШДАГИ БЕЛЛАШУВ

Андижон вилояти Қўрғонтепа ноҳиясида халқ таълими бошқармаси, вилоят муаллимлар малакасини ошириш институти билан биргаликда мактабгача тарбия муассасалари ходимлари, тарбиячилари учун услубий йўналишдаги (методик) беллашув ўтказилди.

5-«Ғунча» болалар боғчаси тарбиячиси О. Парпиеванинг «Ўзбекистон бўйлаб саёҳат», 8-«Ғунча» болалар боғчаси мусиқа тарбиячиси Х. Жумашеванинг «Болаларда миллий санъатни ривожлантириш», 13-«Умид» болалар боғчасининг тарбиячиси М. Суяралиеванинг «Болаларга миллий халқ ўйинларини ўргатиш», ип-йигирув фабрикасига қарашли «Ғунча» болалар боғчасининг тарбиячиси К. Каримованинг «Қумрнойнинг кўйлаги», «Савай» давлат хўжалиги ихтиёридаги «Зилола» болалар боғчасидаги «Меҳнат тарбияси орқали миллий ҳунармандчиликни ўргатиб бориш», Ҳамза номли давлат хўжалигига қарашли «Бойчечак» болалар боғчасидаги миллий урф-одатлардан «Бешик тўйи» мавзуларидаги машғулотларга йиғилганлар юксак баҳо бердилар. Уларнинг иш тажрибаларини оммалаштирувчи китоб, буклет, қўлланма ва тавсияномалар тайёрлаш режалари тузилди.

А. МАҚСУДОВ.
Андижон вилояти.

Қутлаймиз!

Муҳтарам Мираҳмад ДАВРОНОВИЧ!

Сизни таваллудингизнинг муборак 50 йиллиги билан чин дилдан самимий қутлаймиз. Мана, Сиз бир неча йилдирки, жамоамизга саркорсиз. Бу давр ичида санатория мактаб-интернатимизни вилоятдаги энг яхши илм даргоҳлари қаторига қўшиш учун жуда кўп меҳнат сарф қилдингиз. Фаол жамоатчи сифатида эса маҳалла-кўйнинг ҳурмат-эътиборини қозондингиз.

Бугунги шодиёна кунда энг олий тилакларнинг барчаси фақат Сизники бўлсин. Ҳаётингизнинг ҳар бир куни шоду ҳуррамлик билан ўтсин. Дастурхонингиздан эса ҳеч қачон қут-барака аримасин!

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ЧИНОЗ НОҲИЯСИДАГИ 4-САНАТОРИЯ МАКТАБ-ИНТЕРНАТИНИНГ МУАЛЛИМЛАР ВА ИШЧИ ХОДИМЛАР ЖАМОАСИ.

Ҳурматли Амон МЎМИНОВ!

Қутлаймиз!

Сизни ярим асрлик қутлуғ ёшингиз билан қизғин ва самимий қутлаймиз.

Сиз 30 йилдан буён риёзиёт фанининг билимдони, ёшларнинг жонкуяр устози, ижодкор ўқитувчи сифатида кенг жамоатчилик ўртасида ҳурмат қозондингиз.

Ушбу қутлуғ айёмда Сизга мустаҳкам соғлиқ, узоқ ва сермазмун умр, ижодий баркамоллик тилаймиз.

БУХОРОДАГИ 11-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ ЖАМОАСИ.

Қутлаймиз!

Меҳрибон дадажонимиз!

Ўқитувчиликкдек сермашаққат, бироқ улуғ касб орқали 32 йилдан буён қорнимизни тўқ, устимизни бут қилиб келаётганингиз билан фахрланамиз. Ҳалоллик, поклик билан йўғрилган ҳаёт йўлингиз биз учун ибрат.

Ҳам қувончли, ҳам ғамгин, яъни умрингизнинг яна бир йили ортда қолган ушбу кунда Сизга сиҳат-саломатлик, янада улкан зафарлар тилаймиз. Бахтимизга бор бўлинг!

ТУРМУШ ЎРТОҒИНГИЗ, НЕВАРАЛАРИНГИЗ ВА ФАРЗАНДЛАРИНГИЗ.

МУРАББИЙ, УСТОЗ — СЎНМАС МАШЪАЛА

Яқинда Тошкент шаҳридаги 127-мактабда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган халқ маорифи ходими, хушовоз хонанда Ҳожиакбар Ҳамидовнинг Улуғ Ватан уруши, меҳнат фахрийлари ва уларнинг оилаларига бағишланган хайрия концерти бўлиб ўтди. Унда Яккасарой ноҳиясидаги «Қушбеги», «Бошлиқ» мавзелари аҳли, ўқитувчилар, ўқувчилар қатнашдилар.

Биз хайрия концерти тугаганидан сўнг Тошкент давлат иқтисодиёт дорилфунуни сиёсий тарих кафедрасининг доценти Ҳожиакбар Ҳамидов билан суҳбатлашдик.

— Домла, устоз ва муаллимларингиз ҳақида сўзлаб берсангиз.

— Мураббий — шахсни оламга танитувчи, уни шакллантириб, ўзлигини англатиб, келажакка бошловчи сўнмас машъала. Устоз, мураббий — мурғак қалбда Ватан суратини унутилмас рангда чизиб нақшловчи, ҳар бир юракда ватанпарварлик туйғусини камол топтирувчи сеҳрли куч.

Менга дастлабки сабоқ берган 131-мактабнинг бошланғич синф ўқитувчиси Карима опа Раҳимбоевани биринчи устозим деб биламан. Ҳар сафар унинг номини мамнуният билан тилга оламан. Кейинчалик санъат соҳасида Ўзбекистон халқ артисти Фахриддин ака Умаров, илм-фан сўқмоқларида Ўзбекистон Фанлар академиясининг академиги Эркин ака Юсуповлар устозлик қилдилар. Ҳозир ҳам устозларимнинг ўгитларига қулоқ тутиб, уларнинг измидан бораётирман. Улар билан дийдор кўришиб тураман. Умуман, устозлар, муаллимлар даврасини тез-тез қўмсайман.

Мана, бугун Яккасарой (Фрунзе) ноҳиясидаги «Қушбеги», «Бошлиқ» мавзеларида истиқомат қилаётган уруш ва меҳнат фахрийларига концерт қўйиб бериш баҳонасида яна устоз-педагоглар билан юз кўришдим. Ана шундай ҳаяжонли дақиқаларда дилдан куйлаш, янги-янги қўшиқлар яратиш иштиёқи туғилади менда.

— Ҳожиакбар ака, иқтисодиёт дорилфунунида Сизнинг ташаббусингиз билан тузилган дастанинг номини «Лирика» деб аташингизнинг боиси нимада?

— Устозим Ф. Умаров лирик қўшиқлар асосчиси бўлгани учун ҳам дастани шу ном билан аташ таклифини киритдим ва бу таклиф дастамиз аъзоларига маъқул тушди. Шу аснода талаба-ёшлардан ташкил топган «Лирика» ашула ва рақс дастаси фаолияти ҳақида икки оғиз сўз гапирсам, ўринли бўлади, деб ўйлайман. Дастамиз турли тадбирларда иштирок этадилар, болалар уйларида, колонияларда хайрия концертлари берадилар.

Бу юмушларда созанда Ш. Абдуллаев, аккордеончи И. Мирсоатов, доирачи С. Холматов, тепкичли дўмбирачи Ҳ. Холматовлар менга яқиндан ёрдам берадилар.

— Бир неча йилдирки, олий ўқув юртларида ўқитувчилик қиласиз, шу қаторда оила ишлари, турмуш ташвишлари, яна ҳар хил учрашувлар... булар муаллим-санъаткорга оғирлик қилмайдими?

— Бирон-бир юмушни хоҳлаб бажарсангиз, унинг оғирлиги билинмайди. Бу менга ёшлигимдан одат. Мактабимиз кутубхонасидан кўплаб китобларни ўқиганман. Талабалик йилларимда ҳам кўп мутолаа қилдим, изландим. Агар ҳозир дўкондан яхши китоб сотиб олсам, уни бошимни кўтармай ўқиб чиқаман.

Санъаткорлик кишига масъулият юклайдиган касб. Менимча, бу борадаги асосий тамойиллардан бири шундай: «Бирор соҳада масъулиятни ҳис қилдингми, унга виждонан ёндашиш керак»...

Суҳбатдош

Қ. МАТҚУРБОНОВ.

Тасвирда: муаллим-санъаткор Ҳ. Ҳамидов «Муаллим» қўшиғини ижро этмоқда.

А. Чаплигина суратлари.

ТАЖРИБА ОММАЛАШТИРИЛАДИ

Избоскан ноҳиясидаги 12-ўрта мактабда вилоят информатика ва ЭҲМ ўқитувчиларининг семинари бўлиб ўтди. Семинарда шу фан ўқитувчиларидан баъзиларининг дарслари кузатилди, иш тажрибалари ўрганилди. Билдирилган таклиф ва мулоҳазалардан сўнг мазкур мактаб иккинчи тоифали информатика ва ЭҲМ фани муаллими М. Тошназаровнинг иш тажрибаси оммалаштиришга лойиқ, деб топилди.

М. МИРЗАЖОНОВ.
Андижон вилояти.

Гаштли ёз — ўтсин соз!

ОРОМГОҲЛАР ЭГАЛАРИНИ КУТМОҚДА

— Бу йил 4000 ўринли тўққизта соғломлаштириш лагерларида 12 минг бола мазмунли дам олишини мўлжаллаяпмиз, — дейди Ўзбекистон химия саноати ходимлари касаба уюшмаси Марказий Комитети раиси муовини Э. Ёқубов. — Ҳозир лагерда таъмирлаш ишлари, болаларни қабул қилиш олдидан қилиниши лозим бўлган тадбирлар ниҳоясига етказилмоқда. Жумладан, лагерни зарур жиҳозлар, идиш-товоқ, кўрпа-ёстиқ сингари ашёлар ҳамда техник воситалар билан таъминлаш ишлари олиб борилмоқда. Ҳар бир лагерь техник инспектор ва врач рухсати асосидагина очилади.

Техник сабабларга кўра ўз фаолиятини тўхтатиб қўйган Чирчиқ шаҳридаги «Электрохимпром» ишлаб чиқариш бирлашмасига қарашли 600 ўринли соғломлаштириш лагери — «Химик» касаба уюшма Марказий Комитетининг кўрсатган амалий ёрдами туфайли бу йил ўз фаолиятини қайтадан тиклайди.

Соғломлаштириш масканларида болаларнинг овқатланишига катта аҳамият берилмоқда. Бозор иқтисодига ўтиш муносабати билан озиқ-овқат маҳсулотлари нархининг ошиши ҳисобга олинган ҳолда корхона касаба уюшмалари қўшимча маблағ топиш йўлларини излашмоқда. Ҳар бир боланинг бир кунлик овқатланишига «Навоиазот» бирлашмасига қарашли лагерлар сингари 67 сўм, бошқа корхоналарда эса сметада белгиланган 37 сўм ўрнига 50 сўм ажратиляпти.

Лагерларда даволаш-соғломлаштириш ҳамда тарбиявий ишлар билан шуғулланувчи ходимларга маош оширилган иш ҳақи юзасидан касаба уюшма ҳисобидан тўланади.

Республика касаба уюшмаси Орол бўйи ҳудудларида экологик ҳолатдан зарар кўрганларга ҳамдардлик билдириб, касаба уюшма ташкилоти ёрдам кўрсатиш мақсадида ўз санаторий типидаги лагерларида соғломлаштиришдек олижаноблик ҳимматини зиммасига олди.

Ёзги соғломлаштириш лагерларига бериладиган йўлланманинг нархи 1500 сўм. Касаба уюшма ташкилотининг қарорига биноан кўп болали ва кам таъминланган оилаларга 30 фоиз йўлланма бепул берилади. Қолганлар эса йўлланма нархининг 10 фоизи миқдорида тўлайдилар.

Болаларнинг саломатлиги жамиятнинг энг катта бойлигидир. Ёзги таътил болаларга соғлик ва қувонч келтирсин. Дам олиш масканлари азиз болажонларга мунтазир.

Мухбиримиз.

САМАРАЛИ ЯКУНЛАНДИ

Ёдингизда бўлса, Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги ҳамда Ўзбекистон Республикаси Жисмоний тарбия ва спорт давлат қўмитаси биргаликда 1992 йил учун жумҳурият умумтаълим мактаблари, ҳунар-техника билим юртлари ўқувчилари ўртасида спорт мусобақаларини оммалаштиришдек хайрли ташаббусни бошлаб берганди. Яқинда ана шу иш бўйича 1-спартакиада якунланди.

Спартакиада дастурига мувофиқ қишлоқ мактабларининг спортчилари тарихида биринчи марта спортнинг 14 туридан, шаҳар мактабларининг спортчилари эса 22 тур бўйича иштирок этиб, юқори натижаларга эришдилар.

Энг муҳими, барча турдаги мусобақаларда икки миллионга яқин ўқувчи иштирок этди. Бу ўтган йилгига нисбатан бир неча баробар кўпдир. Чунончи, авваллари бадиий гимнастика, сувда сузиш, қиличбозлик, вело спорт турлари бўйича мусобақаларда 3-4 гуруҳ қатнашган бўлса, бу йил эса худди шу турларда 6-8 тадан гуруҳ иштирок этди.

Шуни ҳам алоҳида қайд этиш керакки, жумҳуриятимизда бу йилги ўқувчилар спартакиадасининг бошланғич I-II-III босқичларида Андижон вилоятидан 205167 ўқувчи, Сурхондарё вилоятидан 191176, Наманагандан 215441, Фарғонадан 178770, Бухородан 122706, Хоразмдан 158120, Тошкент вилоятидан 97650 нафар ўқувчи қатнашиб, уни кўтаринки руҳ билан ўтказишга эришдилар. Шунингдек, барча вилоятларда спартакиадани ўтказишда шарт-шароит масаласи келишилган ҳолда олиб борилди.

Ҳар бир ишда бўладиганидек, бу борада ҳам камчиликлар йўқ, дейиш қийин. Чунончи, махсус гуруҳларнинг тарғибот ишларини қанчалик йўлга қўйишларига қарамай, баъзи вилоятларда, шаҳар ва ноҳия халқ таълими бўлимлари ҳамда ўша жойлардаги «Меҳнат резервлари» кўнгилли спорт жамиятларининг иш фаолиятларида жиддий нуқсонлар борлиги яна бир бор кўзга ташланди. Айниқса, Самарқанд, Қашқадарё, Жиззах вилоятларида, Қорақалпоғистон жумҳуриятида мусобақаларни уюштиришни ташкил этиш, унинг низоми, белгиланган режалари асосида мактаб ва ҳунар-техника мактабларида тайёргарлик кўриш кўнгилдагидек бўлмади. Натижада ўтказилган 22 тур бўйича спартакиададан Қорақалпоғистон жумҳурияти 14 тадан, Жиззах вилояти 17 тадан, Қашқадарё 12 тадан, Наманган 12 тадан, Самарқанд 15 тадан, Сурхондарё 9 тадан, Сирдарё вилояти эса 9 та тур бўйича тайёр эмасликларини кўрсатдилар.

Хуллас, нима бўлганда ҳам бошланган хайрли ишнинг биринчи босқичи, самарали ўтди, дейиш мумкин. Асосийси эса ҳали олдинда, спартакиада йил давомида фаолият кўрсатади. Эҳтимол, бу турда яхши иштирок этолмаган вилоятлар камчиликлардан тўғри хулоса чиқарган ҳолда навбатдаги турда маҳоратларини кўрсатсалар ажаб эмас!..

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ
«ЎЗБЕКСЕЛЬМАШ» ИШЛАБ ЧИҚАРИШ
БИРЛАШМАСИ ҚОШИДАГИ
42-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИГА
ҚУЙИДАГИ ИХТИСОСЛАР БЎЙИЧА

ЎҚИШГА ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

— электр ва газ пайвандловчи;
— чилангар созловчи;
— рақамли дастур воситасида бошқариладиган дастгоҳларнинг оператори;
— механик-йиғув иши бўйича чилангар;
— кенг ихтисосли чилангар-созловчи;

Ўқиш ўзбек ва рус тилларида олиб борилади. 9-синфни битирганлар 1—3 йил мобайнида қўшимча касбга эга бўлиш имкони бор. Ўқиш даврида талабалар 40—50 сўмдан стипендия, 2 маҳал бепул овқат, кийим-бош билан таъминланадилар.

Билим юртига 11-синфни тамомлаганлар ва ҳарбий хизматини ўтаб келганлар учун ўқиш муддати 6 ой. Улар 262 сўмдан стипендия билан таъминланадилар.

Ўқувчилар ишлаб чиқариш практикаси даврида практикантларга меҳнат ҳақининг 50 фоизи тўланади.

Билим юртини «аъло» баҳога битирганлар олий ўқув юртларига имтиёзли равишда қабул қилинадилар.

ЎҚУВ МУДДАТИ УЗЛУКСИЗ МЕҲНАТ СТАЖИГА КИРАДИ.

Билим юрти ҳузурида бадиий ҳаваскорлик тўгараклари ва спорт секциялари ишлаб турибди.

Ўқиш 1 сентябрдан бошланади.

Билим юртига кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширишлари лозим:

— ариза;
— туғилганлиги ҳақидаги гувоҳнома;
— маълумоти ҳақида гувоҳнома;
— турар-жойидан справка;
— саломатлиги ҳақида медицина маълумотнома ҳужжати (0,86/У формадаги справка).

БИЛИМ ЮРТИ МАНЗИЛГОҲИ: Тошкент шаҳри, Киров райони, Ж. Обидова кўчаси, 70-уй. 24, 44, 51, 60, 67, 72, 91-автобуслар, 2, 16, 22, 25, 28, 29-трамвайларнинг «Ғалаба» хиёбони» ва «Ўзбекистон халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмаси» бекати.

Телефонлар: 34-37-12, 34-37-14, 34-57-13.

ЯШИЛ БОҒЛАР — ЮРТ КЎРКИ

Бухоро вилоят ёш табиатшунослар масканида ўқувчиларга амалий таълим бериш ибратли йўлга қўйилган. Тўгаракларда шаҳар, шаҳар атрофи мактаб ва мактаб-интернатлардан келадиган юзлаб талабалар боғдорчилик, сабзавотчилик, пахтачилик, гулчилик, паррандачилик ва иссиқхона ишлари каби турли касбларда шуғулланмоқдалар. Бу юмушлар болаларининг деҳқончиликни билиб олиши ва элда мўл-кўлчиликни яратишда ҳаётий сабоқ бўлмоқда.

Ўтган йили бу ерда мингга яқин ёнғоқ, жийда, бодом, олма, ўрик, гилос ниҳоллари етиштирилиб тарқатилди. Шунингдек, шаҳардаги 27-130, 123-мактаб-интернатларга 120 дона тувакли гул берилди. 50, 51, 30-болалар боғчалари эса 800 дан ортиқ гул ва мевали дарахт ниҳоллари билан таъминланди. Вилоят «Ёш табиатсеварлар» боғида етиштирилган мева, сабзавот, лимон ва уй гулларидан 1000 сўм даромад қилинди.

Ёш табиатшунослар жамоаси ҳар йили «Ниҳол ўтказиш ойлиги», «Қушлар куни байрами», «Наврўз» — гуллар байрами», «Ҳосил байрами» ва «Яшил қўриқчилари» слёти тадбирларини мунтазам ўтказишмоқда. Ўтган ўқув йилида бўлган «Табиат жонкуярлари» республика кўригида вилоят ёш табиатшунослари биринчи — ўринни ҳамда биринчи даражали фахрий ёрлиқ ва пул мукофоти олишга муяссар бўлдилар. Бу ютуққа эришишда вилоят «Ёш табиатшунослар» станцияси, Вобкент, Свердлов, Ғиждувон ва Ромитан ноҳиялари ёш табиатшунослари катта ҳисса қўшдилар.

Бухоро ёш зироатчиларининг 1992 йилги иш режалари яна ҳам катта. Шу кунларда ёш боғбонлар (раҳбари Қ. Абдуллаев) 2500 дона гилос, 1300 дона ток, 200 дона анжир ниҳол ва қаламчаларини кўкартириб, парвариш қилмоқдалар. Январь, февраль ойи ичида эса, иссиқхонада ўстирилган гуллардан 800 сўмлик сотилди.

Ёш ҳаваскор-ихлосмандлар фаолияти туфайли мактаблар, интернатлар, ҳунар-техника билим юртлари бинолари теварагi ҳам янги-янги дарахтзорларга айланмоқда.

А. БОЗОРОВ.

ЎЗБЕКИСТОН ЖУМҲУРИЯТИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ХАЛҚ
ТАЪЛИМИ БОШҚАРМАСИ
12-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ

1992—1993 ўқув йили учун

қуйидаги ихтисосликлар бўйича

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

1. ФЕРМЕР-ЧОРВАДОР (чорва молларига ветеринар ишлов бериш оператори, электромонтёр, кенг ихтисосли тракторчи-машинист, «В» ва «С» тоифали автомобиль ҳайдовчи ва чорва фермаси механизатори мутахассисликлари берилади. Ўқиш муддати 1,5—3 йил).

2. ФЕРМЕР-АСАЛАРИЧИ (асаларичи, электромонтёр, кенг ихтисосли тракторчи-машинист, «В» ва «С» тоифали автомобиль ҳайдовчи ва дурадгор мутахассисликлари берилади. Ўқиш муддати 1,5—3 йил).

3. ФЕРМЕР-ЎСИМЛИКШУНОС (мева-сабзавотчилик устаси, электромонтёр, кенг ихтисосли тракторчи-машинист, «В» ва «С» тоифали автомобиль ҳайдовчиси мутахассисликлари берилади. Ўқиш муддати 1,5—3 йил).

Ҳужжатлар 8 августгача қабул қилинади.

Ўқувчилар 19 августдан бошлаб ўзбек тилидан диктант ва биологиядан оғзаки имтиҳон топширадилар.

Билим юртига 9, 11-синф ҳажмида маълумотга эга бўлган йигит ва қизлар қабул қилинадилар. 3 йиллик ўқишни тугатганларга ўрта маълумот ҳақидаги ҳужжат билан мутахассислиги тўғрисида диплом берилади. 1,5 йиллик фермер гуруҳларига ҳарбий хизматни ўтаб қайтган йигитлар қабул қилинадилар.

Фермер гуруҳлари ўқувчиларига босқичма-босқич текширув натижаларига кўра, ҳар бир курсдан сўнг мутахассислик берилиб борилади. 3 йиллик гуруҳ ўқувчилари 2-курсдан сўнг ўрта маълумот ҳақида ҳужжат оладилар.

Ўқувчилар кунига 3 маҳал бепул овқат, кийимбош ва стипендия билан таъминланадилар.

Билим юртини аъло баҳолар билан битирганлар олий ва ўрта махсус ўқув юртларига имтиёзли равишда қабул қилинадилар.

12-ҳунар-техника билим юрти замонавий бинога жойлашган. Билим юртида бадиий ҳаваскорлик тўгараги ва спорт секциялари ишлайди.

Фермер гуруҳларида ўқиётган ўқувчилар хорижий мамлакатларга билимларини ошириш учун юбориладилар.

ҚУЙИДАГИ ҲУЖЖАТЛАР ТОПШИРИЛАДИ:

— туғилганлик ҳақида гувоҳнома (асли ёки паспорт);
— Маълумоти ҳақидаги гувоҳнома (асли);
— турар-жойидан маълумотнома;
— ота ёки онасининг иш жойидан маълумотнома;
— олти дона 3х4 см. ҳажмдаги фотосурат.
— 086/У шаклидаги тиббий маълумотнома.

Машғулотлар 1 сентябрдан бошланади ва фақат ўзбек тилида олиб борилади.

Ҳужжатлар соат 8.00 дан 16.00 гача қабул қилинади.

Билим юртининг манзилгоҳи: Тошкент вилояти, Қибрай ноҳияси, Геофизика қўрғончаси, М. Горький метроси — Тузель маршрутидаги автобуснинг «Геофизика» бекати. 21, 63, 73, 49-автобусларнинг охирги «1-Қорасув даҳаси» бекати.

Телефон — 64-31-34.

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи
М. РАҲМОНОВ.

Ўзбекистон жумҳурияти Халқ таълими вазирлиги жамоаси вазирликнинг жисмоний тарбия бўлими бошлиғи Қурбон Исломович Шароповга акаси

Мусо ШАРОПОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Низомий номли Тошкент давлат педагогика институти ректорати, касаба уюшма қўмитаси ва индустриал-педагогика факультети жамоаси факультет декан муовини Радик Муллахметовга отаси

Гилаз МУЛЛАХМЕТОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

Таъсис этувчилар: Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий Қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Педагогика жамияти

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул секретарь — 32-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 33-04-21, 32-35, нашриёт диспетчери — 32-78-94, нашриёт телефон станцияси навбатчиси — 33-90-50.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

№ Г — 88. ИНДЕКС: 64595. Босишга топшириш вақти 20.00. Босишга топширилди 20.10.

Тиражи 15000.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12